

บทที่ 3

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทด้านศาสนา การศึกษาและการบริหารของอิหม่ามในจังหวัด นครราชสีมาเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามจากอิหม่ามทั้ง 13 อำเภอในจังหวัดนครราชสีมา มีจำนวน 245 คน และจากการสัมภาษณ์อิหม่ามจำนวน 4 คน ซึ่งในบทนี้จะนำเสนอข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างต่างๆ ที่ได้เก็บรวบรวมจากการที่ได้ส่งแบบสอบถามไปจำนวน 245 ชุด ได้คืนทั้งหมด 245 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100 ของแบบสอบถามทั้งหมด ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 6 ตอน ตามลักษณะของ ข้อมูลดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของอิหม่าม

ตอนที่ 2 การปฏิบัติงานและรูปแบบการทำงานของอิหม่าม

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ระดับบทบาทด้านศาสนา การศึกษาและการบริหารงาน ของอิหม่าม

ตอนที่ 4 การเปรียบเทียบบทบาทด้านศาสนา บทบาทด้านการศึกษา และบทบาทด้านการ บริหารงานของอิหม่าม ตามตัวแปร อายุการศึกษาอาชีพรายได้ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งการ ปฏิบัติงานและรูปแบบการทำงาน

ตอนที่ 5 ปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหา

ตอนที่ 6 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์อิหม่ามจำนวน 4 คน

เกณฑ์ที่ใช้ในการแปลผลการวิจัย เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ที่ใช้ ในการแปลผลการวิจัย (วัน เดชพิชัย, 2535:531-532) ดังต่อไปนี้

4.51-5.00	หมายถึง	มีบทบาทมากที่สุด
3.51-4.50	หมายถึง	มีบทบาทมาก
2.51-3.50	หมายถึง	มีบทบาทปานกลาง
1.51-2.50	หมายถึง	มีบทบาทน้อย
1.00-1.50	หมายถึง	มีบทบาทน้อยที่สุด

อักษรย่อที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน ผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์และอักษรย่อที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย ดังต่อไปนี้

n	แทน	จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม
\bar{X}	แทน	ค่าเฉลี่ย
S.D.	แทน	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
t	แทน	การแจกแจงแบบ t
F	แทน	การแจกแจงแบบ F

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของอิหม่าม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นอิหม่าม 245 คน จาก 13 อำเภอ ในจังหวัดนราธิวาส จำแนกตามตัวแปร อายุการศึกษาอาชีพรายได้ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง การปฏิบัติงานและรูปแบบการทำงาน โดยการหาค่าความถี่ และร้อยละ ปรากฏรายละเอียดดังตาราง 1

ตาราง 1 จำนวนและค่าร้อยละของข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

คุณลักษณะของอิหม่าม	จำนวน (n)	ร้อยละ
1.อายุ		
30-40 ปี	19	7.8
41-50 ปี	63	25.7
51-60 ปี	90	36.7
61 ปีขึ้นไป	73	29.8
รวม	245	100.0

คุณลักษณะของอิหม่าม	จำนวน(n)	ร้อยละ
2. การศึกษาในภาคสามัญ		
ไม่ได้เรียน	21	8.6
ประถมศึกษาหรือเทียบเท่า	134	54.7
มัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า	76	31.0
ปริญญาตรี	7	2.9
สูงกว่าปริญญาตรี	2	0.8
อื่นๆ(ระบุ).....	5	2.0
รวม	245	100.0
3. การศึกษาในภาคศาสนา		
อิมดาอ์ฮ์	4	1.6
มุตาวาสิเตาะห์	31	12.7
ซานาวิห์	74	30.2
กุลลียะห์	22	9.0
ปอนาะ.....(ปี)	110	44.9
อื่นๆ(ระบุ).....	4	1.6
รวม	245	100.0
4. อาชีพ		
เกษตรกรกรรม	117	47.8
รับจ้าง	73	29.8
รับราชการ	5	2.0
ค้าขาย	38	15.5
อื่นๆ(ระบุ).....	12	4.9
รวม	245	100.0
5. รายได้		
น้อยกว่า6,001บาท	68	27.8
6,001-8,000บาท	110	44.9
8,001-10,000บาท	46	18.8
10,001 บาทขึ้นไป	21	8.6
รวม	245	100.0

คุณลักษณะของอิหม่าม	จำนวน(n)	ร้อยละ
6.ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง		
1-10 ปี	108	44.1
11-20 ปี	85	34.7
21 ปีขึ้นไป	52	21.2
รวม	245	100.0

จากตาราง 1 จำนวนและค่าร้อยละของข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างมีผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้

1. อายุพบว่าอิหม่ามที่มีอายุ 51-60 ปี มีจำนวนมากที่สุด มีจำนวน 90 คน คิดเป็นร้อยละ 36.7 รองลงมาคืออายุ 61 ปีขึ้นไป มีจำนวน 73 คน คิดเป็นร้อยละ 29.8 และอิหม่ามที่มีอายุ 30-40 ปี มีจำนวนน้อยที่สุด มีจำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 7.8

2. การศึกษาในภาคสามัญพบว่าอิหม่ามมีระดับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า มีจำนวนมากที่สุด มีจำนวน 134 คน คิดเป็นร้อยละ 54.7 รองลงมามัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า มีจำนวน 76 คน คิดเป็นร้อยละ 31.0 และอิหม่ามที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรีมีจำนวนน้อยที่สุด มีจำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 0.8

3. การศึกษาในภาคศาสนาพบว่าอิหม่ามมีระดับการศึกษาจากสถาบันปอเนาะมีจำนวนมากที่สุด มีจำนวน 110 คน คิดเป็นร้อยละ 44.9 รองลงมา มีระดับการศึกษาในระดับชานาวิห์มีจำนวน 74 คน คิดเป็นร้อยละ 30.2 และมีระดับการศึกษาในระดับอิมดาอ์และอื่นๆมีจำนวนน้อยที่สุด มีจำนวน 4 คน เท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 1.6

4.อาชีพพบว่าอิหม่ามมีอาชีพเกษตรกรกรรมมีจำนวนมากที่สุด มีจำนวน 117 คน คิดเป็นร้อยละ 47.8 รองลงมา มีอาชีพรับจ้าง มีจำนวน 73 คน คิดเป็นร้อยละ 29.8 และอิหม่ามมีอาชีพรับราชการมีจำนวนน้อยที่สุด มีจำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 2.0

5. รายได้พบว่าอิหม่ามมีรายได้ 6,001-8,000 บาท มีจำนวนมากที่สุด มีจำนวน 110 คน คิดเป็นร้อยละ 44.9 รองลงมา มีรายได้ได้น้อยกว่า 6,001 บาท มีจำนวน 68 คน คิดเป็นร้อยละ 27.8 และอิหม่ามที่มีรายได้ 10,001 บาทขึ้นไปมีจำนวนน้อยที่สุด มีจำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 8.6

6.ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง พบว่าอิหม่ามได้ดำรงตำแหน่ง 1-10 ปี มีจำนวนมากที่สุด มีจำนวน 108 คน คิดเป็นร้อยละ 44.1 รองลงมา ได้ดำรงตำแหน่ง 11-20 ปี มีจำนวน 85 คิดเป็นร้อยละ 34.7 และอิหม่ามได้ดำรงตำแหน่ง 21 ปีขึ้นไป มีจำนวนน้อยที่สุด มีจำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 21.1

ดังนั้นข้อมูลทั่วไปของอิหม่ามพบว่าอิหม่ามมีอายุ 51-60 ปีมากที่สุดมีระดับการศึกษาศาสนาสามัญประถมศึกษาหรือเทียบเท่ามากที่สุดมีระดับการศึกษาศาสนาจากสถาบันปอเนาะมากที่สุดมีอาชีพเกษตรกรมากที่สุดมีรายได้ 6,001-8,000 บาทมากที่สุดและระยะเวลาดำรงตำแหน่ง 1-10ปีมากที่สุด

ตอนที่ 2 การปฏิบัติงานและรูปแบบการทำงานของอิหม่าม

ตาราง 2 ผลการวิเคราะห์การปฏิบัติงานและรูปแบบการทำงานของอิหม่าม

การปฏิบัติงานและรูปแบบการทำงาน	จำนวน(n)	ร้อยละ
1.การจัดทำแผนการในการทำงาน		
ไม่ปฏิบัติ	182	74.3
ปฏิบัติ	63	25.7
รวม	245	100.0
2. การประชุมระหว่างลูกบ้านกับคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด		
ไม่ปฏิบัติ	74	30.2
ปฏิบัติ	171	69.8
รวม	245	100.0
3. การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการทำงาน		
ไม่ปฏิบัติ	70	28.6
ปฏิบัติ	175	71.4
รวม	245	100.0

การปฏิบัติงานและรูปแบบการทำงาน	จำนวน(n)	ร้อยละ
4. การประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการปฏิบัติงานและรูปแบบการทำงานให้กับประชาชน		
ไม่ปฏิบัติ	133	54.3
ปฏิบัติ	112	45.7
รวม	245	100.0
5. การประเมินผลในการทำงานต่างๆในชุมชน		
ไม่ปฏิบัติ	215	87.8
ปฏิบัติ	30	12.2
รวม	245	100.0

จากตาราง 2 ผลการวิเคราะห์การปฏิบัติงานและรูปแบบการทำงานของอหิมา่ม

1. การจัดทำแผนการในการทำงานพบว่าอหิมา่มไม่ได้จัดทำแผนการในการทำงานมีจำนวน 182 คน คิดเป็นร้อยละ 74.3 และอหิมา่มได้จัดทำแผนการในการทำงานมีจำนวน 63 คน คิดเป็นร้อยละ 25.7

2. มีการประชุมระหว่างลูกบ้านกับคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดพบว่าอหิมา่มได้มีการประชุมระหว่างลูกบ้านกับคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีจำนวน 171 คน คิดเป็นร้อยละ 69.8 และอหิมา่มไม่ได้ประชุมระหว่างลูกบ้านกับคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีจำนวน 74 คน คิดเป็นร้อยละ 30.2

3. การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการทำงานพบว่าอหิมา่มได้เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการทำงานมีจำนวน 175 คน คิดเป็นร้อยละ 71.4 และอหิมา่มไม่ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการทำงานมีจำนวน 70 คน คิดเป็นร้อยละ 28.6

4. การประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการปฏิบัติงานและรูปแบบการทำงานให้กับประชาชนพบว่าอหิมา่มไม่ได้ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการปฏิบัติงานและรูปแบบการทำงานให้กับประชาชนมีจำนวน 133 คน คิดเป็นร้อยละ 54.3 และได้ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการปฏิบัติงานและรูปแบบการทำงานให้กับประชาชนมีจำนวน 112 คน คิดเป็นร้อยละ 45.7

5. การประเมินผลในการทำงานต่างๆในชุมชนพบว่าอหิมา่มไม่ได้ประเมินผลในการทำงานต่างๆในชุมชนมีจำนวน 215 คน คิดเป็นร้อยละ 87.8 และอหิมา่มได้ประเมินผลในการทำงานต่างๆในชุมชนมีจำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 12.2

ดังนั้น ส่วนใหญ่การปฏิบัติงานและรูปแบบการทำงานของอิหม่ามเกี่ยวกับการประชุมระหว่างลูกบ้านกับคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดและการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการทำงานได้ปฏิบัติเป็นส่วนใหญ่ ส่วนการจัดทำแผนการในการทำงานการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการปฏิบัติงานและรูปแบบการทำงานให้กับประชาชนและการประเมินผลในการทำงานต่างๆในชุมชนส่วนใหญ่อิหม่ามไม่ได้ปฏิบัติ

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ระดับบทบาทด้านศาสนา การศึกษาและการบริหารงานของอิหม่าม

ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของอิหม่าม ซึ่งมีบทบาทในด้านศาสนา บทบาทในด้านการศึกษา และบทบาทในด้านการบริหาร โดยวิเคราะห์ข้อมูลจำแนกเป็นรายชื่อ โดยหาค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ตาราง 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ระดับบทบาทด้านศาสนา การศึกษาและการบริหารงาน

ข้อที่	บทบาทของอิหม่าม	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับ บทบาท
1	บทบาทในด้านศาสนา	3.9839	.59124	มาก
2	บทบาทในด้านการศึกษา	3.4256	.66104	ปานกลาง
3	บทบาทในด้านการบริหาร	3.6841	.64372	มาก
	รวม	3.6979	.55048	มาก

จากตาราง 3 พบว่า ระดับบทบาทของอิหม่ามที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้มีบทบาทโดยรวมอยู่ระดับมาก ($\bar{X} = 3.6979$) เมื่อจำแนกตามบทบาทแต่ละด้านพบว่า บทบาทในด้านศาสนา โดยภาพรวมอิหม่ามมีบทบาทอยู่ในระดับมากซึ่งมีค่าเฉลี่ยที่สูงที่สุด ($\bar{X} = 3.9839$) รองลงมา มีบทบาทในด้านการบริหาร โดยภาพรวมอิหม่ามมีบทบาทอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.6841$) และบทบาทในด้านการศึกษา โดยภาพรวมอิหม่ามมีบทบาทอยู่ในระดับปานกลางซึ่งมีค่าเฉลี่ยที่ต่ำที่สุด ($\bar{X} = 3.4256$)

ตาราง 4 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับบทบาทด้านศาสนาของอิหม่ามที่
จำแนกรายข้อ และ โดยรวม

ข้อที่	บทบาทด้านศาสนา	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ระดับ บทบาท
1	ท่านได้ปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้นำการละหมาดทั้ง5เวลา	4.2000	.86176	มาก
2	ท่านได้จัดหาบุคคลอ่านคฺุฎบะห์ในวันศุกร์ทุกสัปดาห์	3.8980	1.03316	มาก
3	ท่านได้ออกเยี่ยมเยียนเพื่อสอบถามปัญหาต่างๆในเรื่อง ศาสนา	3.4776	.88040	ปานกลาง
4	ท่านเป็นผู้ไกล่เกลี่ยในข้อพิพาทต่างๆในชุมชน	3.5102	.96076	มาก
5	ท่านประชาสัมพันธ์เรื่องการเข้าอบรมก่อนการแต่งงาน ของเยาวชนชายหญิง	4.0980	.91805	มาก
6	ท่านให้มีการอบรมก่อนการแต่งงานของเยาวชนในชุมชน	3.8000	1.09993	มาก
7	ท่านได้มีหน้าที่ในการจัดทำพิธีการแต่งงานตามหลัก ศาสนา	4.2367	.89687	มาก
8	ท่านได้ให้คำปรึกษาในเรื่องการแต่งงานและการหย่าร้าง	3.9918	.97507	มาก
9	ท่านได้มีหน้าที่ในการจัดทำพิธีงานศพตามหลักศาสนา	4.3510	.85845	มาก
10	ท่านได้แบ่งมรดกของผู้ที่เสียชีวิตต่อญาติที่ได้รับสิทธิใน มรดก	3.5306	1.07318	มาก
11	ท่านได้ให้คำปรึกษาในเรื่องการแบ่งมรดก	3.5510	1.00125	มาก
12	ท่านจัดกิจกรรมละศีลอดที่มีสยิดในเดือนรอมฎอน	4.3469	.79833	มาก
13	ท่านจัดกิจกรรมอดิกาฟในเดือนรอมฎอน	4.2571	.92062	มาก
14	ท่านได้เก็บชะกาตในชุมชนของท่านเสมอ	4.1755	.89957	มาก
15	ท่านจัดจ่ายชะกาตให้กับบุคคลที่มีสิทธิรับชะกาต	4.1755	.89957	มาก
รวม		3.9839	.59124	มาก

จากตาราง 4 พบว่า ระดับบทบาทด้านศาสนาของอิหม่าม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.9839$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อิหม่ามมีบทบาทที่เกี่ยวกับการมีหน้าที่ในการจัดทำพิธีงานศพตามหลักศาสนาอยู่ในระดับมาก ซึ่งมีค่าเฉลี่ยที่สูงที่สุด ($\bar{X} = 4.3510$) รองลงมา มีบทบาทในการจัดกิจกรรมละศีลอดที่มีสยิดในเดือนรอมฎอนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.3469$) และบทบาทที่เกี่ยวกับ

การออกเขียนเพื่อสอบถามปัญหาต่างๆในเรื่องศาสนาอยู่ในระดับปานกลางซึ่งมีค่าเฉลี่ยที่ต่ำที่สุด ($\bar{X} = 3.4776$)

ตาราง 5 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับบทบาทด้านการศึกษาของอิหม่ามที่จำแนกรายข้อ และโดยรวม

ข้อที่	บทบาทด้านการศึกษา	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับบทบาท
1	ท่านส่งเสริมให้มีการเรียนการสอนในด้านศาสนาและสามัญในชุมชน	4.0612	.77903	มาก
2	ท่านได้จัดหางบประมาณสนับสนุนในการศึกษาในชุมชน	3.3429	.96920	ปานกลาง
3	ท่านได้มีการพัฒนาสภาพสิ่งแวดล้อมในบริเวณโรงเรียนตาดีกา	3.5510	.86511	มาก
4	ท่านเป็นกรรมการหรือที่ปรึกษาของโรงเรียนตาดีกา	3.8122	1.03100	มาก
5	ท่านได้จัดกิจกรรมและจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนตาดีกา	3.6082	1.03303	มาก
6	ท่านได้จัดการศึกษาสำหรับเด็กในช่วงประถมศึกษาในรูปแบบโรงเรียนตาดีกา	3.5143	1.03860	มาก
7	ท่านได้เป็นผู้สอนในโรงเรียนตาดีกา	2.9469	1.19135	ปานกลาง
8	ท่านได้จัดการศึกษาเรียนรู้ในมัธยมเป็นประจำ	3.6327	1.02217	มาก
9	ท่านมีหน้าที่เป็นผู้สอนที่มัธยมประจำชุมชน	3.4694	1.16826	ปานกลาง
10	ท่านได้จัดทำห้องสมุดประจำชุมชน	2.5143	1.17208	ปานกลาง
11	ท่านได้จัดกิจกรรมค่ายจริยธรรม	2.8653	1.22567	ปานกลาง
12	ท่านได้จัดการเรียนกัรออาตี(อัล-กุรอาน)ในชุมชน	3.4735	1.21648	ปานกลาง
13	ท่านได้จัดกิจกรรมเรียนรู้ในการออกคณะหัจญ์ประจำปี	3.2490	1.26720	ปานกลาง
14	ท่านได้บรรยายในเรื่องศาสนาเป็นประจำ	3.7592	1.04566	มาก
15	ท่านมีการแนะนำการศึกษาต่อสำหรับชุมชน	3.5837	1.07034	มาก
รวม		3.4256	.66104	ปานกลาง

จากตาราง 5 พบว่า ระดับบทบาทด้านการศึกษาของอิหม่าม โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.4256$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าอิหม่ามมีบทบาทที่เกี่ยวกับการส่งเสริมให้มีการเรียนการสอนในด้านศาสนาและสามัญในชุมชนอยู่ในระดับมาก ซึ่งมีค่าเฉลี่ยที่สูงที่สุด ($\bar{X} = 4.0612$) รองลงมา มีบทบาทในการเป็นกรรมการหรือที่ปรึกษาของโรงเรียนคาทอลิกอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.8122$) และบทบาทที่เกี่ยวกับการจัดทำห้องสมุดประจำชุมชนอยู่ในระดับปานกลางซึ่งมีค่าเฉลี่ยที่ต่ำที่สุด ($\bar{X} = 2.5143$)

ตาราง 6 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับบทบาทด้านการบริหารงานของอิหม่ามที่จำแนกรายข้อ และโดยรวม

ข้อที่	บทบาทด้านการบริหารงาน	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ระดับ บทบาท
1	ท่านเป็นผู้มีอำนาจที่จะตัดสินใจในคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด	3.6816	.92144	มาก
2	ท่านมีส่วนในการเลือกคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด	3.8653	.90661	มาก
3	ท่านมีการแบ่งหน้าที่ในการบริหารงานของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดอย่างชัดเจน	3.8041	.94651	มาก
4	ท่านใช้หลักการปรึกษา (ชูรอ) ในการบริหารคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด	3.6735	.87749	มาก
5	ท่านสามารถนำเสนอนโยบายการบริหารในคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด	3.7469	.80549	มาก
6	ท่านสามารถนำนโยบายมาปฏิบัติให้เห็นเป็นรูปธรรม	3.5184	.88514	มาก
7	ท่านเปิดโอกาสให้ทุกคนแสดงความคิดเห็นในการบริหารงาน	4.0612	.90100	มาก
8	ในการบริหารงานของท่านได้มีการประชุมทุกสัปดาห์	3.1592	.93386	ปานกลาง
9	ท่านมีส่วนร่วมในการบริหารงานร่วมกับผู้ใหญ่ในบ้าน	3.6939	1.00417	มาก
10	ท่านมีส่วนร่วมในการบริหารงานร่วมกับอ.บ.ต.	3.5755	1.05553	มาก

ข้อที่	บทบาทด้านการบริหารงาน	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ระดับ บทบาท
11	ท่านสำรวจความต้องการของประชาชนเพื่อนำเสนอให้กับองค์กรต่างๆของภาครัฐ	3.3918	1.00487	ปานกลาง
12	ท่านให้ความร่วมมือกับองค์กรต่างๆของภาครัฐที่มาปฏิบัติหน้าที่ในชุมชน	3.8776	.89700	มาก
13	ท่านสามารถประสานงานในเรื่องต่างๆกับองค์กรต่างๆของภาครัฐ เช่น ขอความช่วยเหลือในกรณีต่างๆ	3.6857	1.07276	มาก
14	ในกรณีมีโครงการจากภาครัฐท่านมีส่วนร่วมในคณะกรรมการอยู่เสมอ	3.7755	1.12106	มาก
15	การบริหารงานในด้านต่างๆท่านได้มีการติดตามผลทุกครั้ง	3.7510	1.05545	มาก
รวม		3.6841	.64372	มาก

จากตาราง 6 พบว่า ระดับบทบาทด้านการบริหารงานของอิหม่าม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.6841$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าอิหม่ามมีบทบาทที่เกี่ยวกับการเปิดโอกาสให้ทุกคนแสดงความคิดเห็นในการบริหารงานอยู่ในระดับมาก ซึ่งมีค่าเฉลี่ยที่สูงที่สุด ($\bar{X} = 4.0612$) รองลงมาคือบทบาทให้ความร่วมมือกับองค์กรต่างๆของภาครัฐที่มาปฏิบัติหน้าที่ในชุมชนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.8776$) และบทบาทที่เกี่ยวกับการบริหารงานได้มีการประชุมทุกสัปดาห์อยู่ในระดับปานกลางซึ่งมีค่าเฉลี่ยที่ต่ำที่สุด ($\bar{X} = 3.1592$)

ดังนั้นบทบาทของอิหม่ามโดยรวมบทบาทในด้านศาสนาและบทบาทในการบริหารมีบทบาทอยู่ในระดับมากและบทบาทในการศึกษามีบทบาทอยู่ในระดับปานกลางเมื่อจำแนกตามบทบาทแต่ละด้านพบว่าบทบาทในด้านศาสนาอิหม่ามจะมีบทบาทที่เกี่ยวกับการมีหน้าที่ในการจัดทำพิธีงานศพตามหลักศาสนาอยู่ในระดับมากซึ่งมีค่าเฉลี่ยที่สูงที่สุดบทบาทในการศึกษาอิหม่ามจะมีบทบาทที่เกี่ยวกับการส่งเสริมให้มีการเรียนการสอนในด้านศาสนาและสามัญในชุมชนอยู่ในระดับมากซึ่งมีค่าเฉลี่ยที่สูงที่สุดและบทบาทในการบริหารอิหม่ามจะมีบทบาทที่เกี่ยวกับการเปิดโอกาสให้ทุกคนแสดงความคิดเห็นในการบริหารงานอยู่ในระดับมากซึ่งมีค่าเฉลี่ยที่สูงที่สุด

ตอนที่ 4 การเปรียบเทียบบทบาทด้านศาสนา บทบาทด้านการศึกษา และบทบาทด้านการบริหารงานของอิหม่าม ตามตัวแปร อายุการศึกษาอาชีพรายได้ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง การปฏิบัติงานและรูปแบบการทำงาน

ตาราง 7 ผลการเปรียบเทียบการมีบทบาทของอิหม่ามตาม จำแนกตามอายุ

บทบาทของอิหม่าม	แหล่งความแปรปรวน	Sum of Squares	d f	Mean Square	F	Sig.	LSD คู่ที่ต่างกัน
บทบาทในด้านศาสนา	ระหว่างกลุ่ม	6.291	3	2.097	6.397	.000	(1,3),(1,4),(2,4)
	ภายในกลุ่ม	79.002	241	.328			
	รวม	85.292	244				
บทบาทในด้านการศึกษา	ระหว่างกลุ่ม	5.391	3	1.797	4.278	.006	(2,3),(2,4)
	ภายในกลุ่ม	101.231	241	.420			
	รวม	106.622	244				
บทบาทในด้านการบริหาร	ระหว่างกลุ่ม	2.462	3	.821	2.005	.114	-
	ภายในกลุ่ม	98.646	241	.409			
	รวม	101.108	244				
บทบาทรวม	ระหว่างกลุ่ม	4.457	3	1.486	5.153	.002	(1,3),(1,4),(2,4)
	ภายในกลุ่ม	69.482	241	.288			
	รวม	73.939	244				

หมายเหตุ (1) 30-40 ปี (2) 41-50 ปี (3) 51-60 ปี (4) 61 ปีขึ้นไป

จากตาราง 7 ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบการมีบทบาทของอิหม่ามที่จำแนกตามอายุ พบว่าบทบาทโดยรวมของอิหม่ามมีบทบาทแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เมื่อพิจารณาตามบทบาทแต่ละด้าน พบว่า อิหม่ามมีบทบาทในด้านศาสนาและบทบาทในด้านการศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ส่วนบทบาทในด้านการบริหารไม่แตกต่างกัน

เมื่อเปรียบเทียบรายคู่ด้วยวิธีการ LSD พบว่า อิหม่ามที่มีอายุ 30-40 ปีมีบทบาทโดยรวมน้อยกว่าอิหม่ามที่มีอายุ 51-60 ปี และอายุ 61 ปีขึ้นไปอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และอิหม่ามที่มีอายุ 41-50 ปีมีบทบาทโดยรวมน้อยกว่าอิหม่ามที่มีอายุ 61 ปีขึ้นไปอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่

ระดับ 0.01 เมื่อพิจารณาตามบทบาทแต่ละด้าน พบว่า อีหม่ามที่มีอายุ 30-40 ปี มีบทบาทในด้านศาสนาน้อยกว่าอีหม่ามที่มีอายุ 51-60 ปี และอายุ 61 ปีขึ้นไปอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ อีหม่ามที่มีอายุ 41-50 ปี มีบทบาทในด้านศาสนาน้อยกว่าอีหม่ามที่มีอายุ 61 ปีขึ้นไปอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และอีหม่ามที่มีอายุ 41-50 ปี มีบทบาทในด้านการศึกษาน้อยกว่าอีหม่ามที่มีอายุ 51-60 ปี และอายุ 61 ปีขึ้นไปอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ส่วนบทบาทในด้านการบริหาร ไม่แตกต่างกัน

ตาราง 8 ผลการเปรียบเทียบการมีบทบาทของอีหม่ามตาม จำแนกตามการศึกษาสายสามัญ

บทบาทของอีหม่าม	แหล่งความแปรปรวน	Sum of Squares	d f	Mean Square	F	Sig.	LSD คู่ที่ต่างกัน
บทบาทในด้านศาสนา	ระหว่างกลุ่ม	1.913	5	.383	1.097	.363	-
	ภายในกลุ่ม	83.379	239	.349			
	รวม	85.292	244				
บทบาทในด้านการศึกษา	ระหว่างกลุ่ม	5.024	5	1.005	2.364	.041	-
	ภายในกลุ่ม	101.598	239	.425			
	รวม	106.622	244				
บทบาทในด้านการบริหาร	ระหว่างกลุ่ม	2.849	5	.570	1.386	.230	-
	ภายในกลุ่ม	98.259	239	.411			
	รวม	101.108	244				
บทบาทรวม	ระหว่างกลุ่ม	2.607	5	.521	1.747	.125	-
	ภายในกลุ่ม	71.332	239	.298			
	รวม	73.939	244				

จากตาราง 8 ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบการมีบทบาทของอีหม่ามที่จำแนกตามการศึกษาสายสามัญพบว่าบทบาทโดยรวมของอีหม่ามมีบทบาทไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเมื่อพิจารณาตามบทบาทแต่ละด้าน พบว่า อีหม่ามมีบทบาทในด้านศาสนาบทบาทในด้านการศึกษาและบทบาทในด้านการบริหารไม่แตกต่างกัน

ตาราง 9 ผลการเปรียบเทียบการมีบทบาทของอิหม่ามตาม จำแนกตามการศึกษาสายศาสนา

บทบาทของอิหม่าม	แหล่งความแปรปรวน	Sum of Squares	d f	Mean Square	F	Sig.	LSD คู่ที่ต่างกัน
บทบาทในด้านศาสนา	ระหว่างกลุ่ม	3.826	5	.765	2.245	.051	-
	ภายในกลุ่ม	81.467	239	.341			
	รวม	85.292	244				
บทบาทในด้านการศึกษา	ระหว่างกลุ่ม	6.618	5	1.324	3.163	.009	(2,6),(3,6)
	ภายในกลุ่ม	100.004	239	.418			
	รวม	106.622	244				
บทบาทในด้านการบริหาร	ระหว่างกลุ่ม	2.315	5	.463	1.120	.350	-
	ภายในกลุ่ม	98.793	239	.413			
	รวม	101.108	244				
บทบาทรวม	ระหว่างกลุ่ม	3.427	5	.685	2.323	.044	-
	ภายในกลุ่ม	70.512	239	.295			
	รวม	73.939	244				

หมายเหตุ (1) อิบติดาอีย (2) มุตาวัสสิเตาะห์ (3) ชานาวี (4) กุลลียะห์ (5) ปอเนาะ (...ปี)
(6) อื่นๆ... (ระบุ)

จากตาราง 9 ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบการมีบทบาทของอิหม่ามที่จำแนกตามการศึกษาสายศาสนาพบว่าบทบาทโดยรวมของอิหม่ามมีบทบาทไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเมื่อพิจารณาตามบทบาทแต่ละด้าน พบว่าอิหม่ามมีบทบาทในด้านการศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ส่วนบทบาทในด้านศาสนาและบทบาทในการบริหาร ไม่แตกต่างกัน

เมื่อเปรียบเทียบรายคู่ด้วยวิธีการ LSD พบว่า อิหม่ามที่มีระดับการศึกษามุตาวัสสิเตาะห์และชานาวี มีบทบาทในการศึกษามากกว่า อิหม่ามที่มีระดับการศึกษาอื่นๆอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ส่วนบทบาทโดยรวม บทบาทในด้านศาสนาและบทบาทในการบริหารไม่แตกต่างกัน

ตาราง 10 ผลการเปรียบเทียบการมีบทบาทของอิหม่ามตามจำแนกตามอาชีพ

บทบาทของอิหม่าม	แหล่งความแปรปรวน	Sum of Squares	d f	Mean Square	F	Sig.	LSD คู่ที่ต่างกัน
บทบาทในด้านศาสนา	ระหว่างกลุ่ม	1.920	4	.480	1.381	.241	-
	ภายในกลุ่ม	83.373	240	.347			
	รวม	85.292	244				
บทบาทในด้านการศึกษา	ระหว่างกลุ่ม	1.138	4	.285	.648	.629	-
	ภายในกลุ่ม	105.483	240	.440			
	รวม	106.622	244				
บทบาทในด้านการบริหาร	ระหว่างกลุ่ม	2.443	4	.611	1.486	.207	-
	ภายในกลุ่ม	98.665	240	.411			
	รวม	101.108	244				
บทบาทรวม	ระหว่างกลุ่ม	1.393	4	.348	1.152	.333	-
	ภายในกลุ่ม	72.546	240	.302			
	รวม	73.939	244				

จากตาราง 10 ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบการมีบทบาทของอิหม่ามที่จำแนกตามอาชีพ พบว่าบทบาทโดยรวมของอิหม่ามมีบทบาทไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเมื่อพิจารณาตามบทบาทแต่ละด้าน พบว่า อิหม่ามมีบทบาทในด้านศาสนา บทบาทในด้านการศึกษาและบทบาทในด้านการบริหารไม่แตกต่างกัน

ตาราง 11 ผลการเปรียบเทียบการมีบทบาทของอิหม่ามตาม จำแนกตามรายได้

บทบาทของอิหม่าม	แหล่งความแปรปรวน	Sum of Squares	d f	Mean Square	F	Sig.	LSD คู่ที่ต่างกัน
บทบาทในด้านศาสนา	ระหว่างกลุ่ม	.884	3	.295	.841	.472	-
	ภายในกลุ่ม	84.409	241	.350			
	รวม	85.292	244				
บทบาทของอิหม่าม	แหล่งความแปรปรวน	Sum of Squares	d f	Mean Square	F	Sig.	LSD

	แปรปรวน	Squares		Square			คู่ที่ต่างกัน
บทบาทในด้านการศึกษา	ระหว่างกลุ่ม	.162	3	.054	.122	.947	-
	ภายในกลุ่ม	106.460	241	.442			
	รวม	106.622	244				
บทบาทในด้านการบริหาร	ระหว่างกลุ่ม	2.113	3	.704	1.715	.165	-
	ภายในกลุ่ม	98.995	241	.411			
	รวม	101.108	244				
บทบาทรวม	ระหว่างกลุ่ม	.746	3	.249	.819	.484	-
	ภายในกลุ่ม	73.193	241	.304			
	รวม	73.939	244				

จากตาราง 11 ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบการมีบทบาทของอิหม่ามที่จำแนกตามรายได้ พบว่าบทบาทโดยรวมของอิหม่ามมีบทบาทไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเมื่อพิจารณาตามบทบาทแต่ละด้าน พบว่า อิหม่ามมีบทบาทในด้านศาสนาทบบาทในด้านการศึกษาและบทบาทในด้านการบริหาร ไม่แตกต่างกัน

ตาราง 12 ผลการเปรียบเทียบการมีบทบาทของอิหม่ามตาม จำแนกตามระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง

บทบาทของอิหม่าม	แหล่งความแปรปรวน	Sum of Squares	d f	Mean Square	F	Sig.	LSD คู่ที่ต่างกัน
บทบาทในด้านศาสนา	ระหว่างกลุ่ม	4.226	2	2.113	6.308	.002	(1,3)
	ภายในกลุ่ม	81.066	242	.335			
	รวม	85.292	244				
บทบาทในด้านการศึกษา	ระหว่างกลุ่ม	4.354	2	2.177	5.152	.006	(1,3)
	ภายในกลุ่ม	102.267	242	.423			
	รวม	106.622	244				
บทบาทของอิหม่าม	แหล่งความแปรปรวน	Sum of Squares	d f	Mean Square	F	Sig.	LSD

	แปรปรวน	Squares		Square			คู่ที่ต่างกัน
บทบาทในด้านการบริหาร	ระหว่างกลุ่ม	1.471	2	.735	1.786	.170	-
	ภายในกลุ่ม	99.637	242	.412			
	รวม	101.108	244				
บทบาทรวม	ระหว่างกลุ่ม	3.121	2	1.560	5.332	.005	(1,3)
	ภายในกลุ่ม	70.818	242	.293			
	รวม	73.939	244				

หมายเหตุ (1) 1-10 ปี (2) 11-20 ปี (3) 21 ปีขึ้นไป

จากตาราง 12 ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบการมีบทบาทของอิหม่ามที่จำแนกตามระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง พบว่าบทบาทโดยรวมของอิหม่ามมีบทบาทแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เมื่อพิจารณาตามบทบาทแต่ละด้าน พบว่า อิหม่ามมีบทบาทในด้านศาสนาและบทบาทในด้านการศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ส่วนบทบาทในด้านการบริหาร ไม่แตกต่างกัน

เมื่อเปรียบเทียบรายคู่ด้วยวิธีการ LSD พบว่า อิหม่ามที่มีระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง 1-10 ปีมีบทบาทโดยรวมน้อยกว่าอิหม่ามที่มีระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง 21 ปีขึ้นไปอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เมื่อพิจารณาตามบทบาทแต่ละด้าน พบว่าอิหม่ามที่มีระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง 1-10 ปี มีบทบาทในด้านศาสนาและในด้านการศึกษาน้อยกว่าอิหม่ามที่มีระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง 21 ปีขึ้นไปอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ส่วนบทบาทในด้านการบริหารไม่แตกต่างกัน

ตาราง 13 ผลการเปรียบเทียบการมีบทบาทของอิหม่ามจำแนกตามการปฏิบัติงานและรูปแบบการทำงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำแผนการในการทำงาน

บทบาทของอิหม่าม	ท่านได้จัดทำแผนการในการทำงาน	N	Mean	(S.D.)	t	Sig
บทบาทในด้านศาสนา	ไม่ปฏิบัติ	182	3.9835	.59985	-.019	.985
	ปฏิบัติ	63	3.9852	.57029		
บทบาทของอิหม่าม	ท่านได้จัดทำแผนการ	N	Mean	(S.D.)	t	Sig

		ในการทำงาน				
บทบาทในด้านการศึกษา	ไม่ปฏิบัติ	182	3.4179	.69734	-.344	.731
	ปฏิบัติ	63	3.4179	.54719		
บทบาทในด้านการบริหาร	ไม่ปฏิบัติ	182	3.6993	.65138	.627	.531
	ปฏิบัติ	63	3.6402	.62407		
บทบาทรวม	ไม่ปฏิบัติ	182	3.7002	.57347	.115	.909
	ปฏิบัติ	63	3.6910	.48211		

จากตาราง 13 ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบการมีบทบาทของอิหม่ามที่จำแนกตามการปฏิบัติงานและรูปแบบการทำงานที่เกี่ยวกับการจัดทำแผนการทำงานพบว่า บทบาทโดยรวมของอิหม่ามมีบทบาทไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเมื่อพิจารณาตามบทบาทแต่ละด้านพบว่า บทบาทในด้านศาสนาทบพาทในด้านการศึกษาและบทบาทในด้านการบริหารไม่แตกต่างกัน

ตาราง 14 ผลการเปรียบเทียบการมีบทบาทของอิหม่ามจำแนกตามการปฏิบัติงานและรูปแบบการทำงานที่เกี่ยวกับการประชุมระหว่างลูกบ้านกับคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด

บทบาทของอิหม่าม	ท่านมีการประชุมระหว่างลูกบ้านกับคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด	N	Mean	(S.D.)	t	Sig
บทบาทในด้านศาสนา	ไม่ปฏิบัติ	74	3.8405	.69919	-2.264	.026
	ปฏิบัติ	171	4.0460	.52818		
บทบาทในด้านการศึกษา	ไม่ปฏิบัติ	74	3.3694	.66540	-.875	.382
	ปฏิบัติ	171	3.4499	.65961		
บทบาทในด้านการบริหาร	ไม่ปฏิบัติ	74	3.5288	.63824	-2.510	.013
	ปฏิบัติ	171	3.7513	.63624		
บทบาทรวม	ไม่ปฏิบัติ	74	3.5796	.58108	-2.231	.027
	ปฏิบัติ	171	3.7491	.53030		

จากตาราง 14 ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบการมีบทบาทของอิหม่ามที่จำแนกตามการปฏิบัติงานและรูปแบบการทำงานที่เกี่ยวกับการประชุมระหว่างลูกบ้านกับคณะกรรมการอิสลาม

ประจําสมัยคิดว่า อีหม่ามที่ได้มีการประชุมระหว่างลูกบ้านกับคณะกรรมการอิสลามประจําสมัย มีบทบาทโดยรวมมากกว่า อีหม่ามที่ไม่ได้มีการประชุมระหว่างลูกบ้านกับคณะกรรมการอิสลามประจําสมัย อย่างมีนัยสําคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อพิจารณาตามบทบาทแต่ละด้าน พบว่า อีหม่ามที่ได้มีการประชุมระหว่างลูกบ้านกับคณะกรรมการอิสลามประจําสมัย มีบทบาทในด้านศาสนาและบทบาทในด้านการบริหารมากกว่า อีหม่ามที่ไม่ได้มีการประชุมระหว่างลูกบ้านกับคณะกรรมการอิสลามประจําสมัย อย่างมีนัยสําคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนบทบาทในด้านการศึกษาไม่แตกต่างกัน

ตาราง 15 ผลการเปรียบเทียบการมีบทบาทของอีหม่ามจําแนกตามการปฏิบัติงานและรูปแบบการทำงานที่เกี่ยวกับการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการทำงาน

บทบาทของอีหม่าม	ท่านเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการทำงาน	N	Mean	(S.D.)	t	Sig
บทบาทในด้านศาสนา	ไม่ปฏิบัติ	70	3.9229	.59581	-1.023	.307
	ปฏิบัติ	175	4.0084	.58933		
บทบาทในด้านการศึกษา	ไม่ปฏิบัติ	70	3.4286	.65689	.045	.964
	ปฏิบัติ	175	3.4244	.66457		
บทบาทในด้านการบริหาร	ไม่ปฏิบัติ	70	3.6524	.53801	-.538	.591
	ปฏิบัติ	175	3.6968	.68244		
บทบาทรวม	ไม่ปฏิบัติ	70	3.6679	.51529	-.537	.591
	ปฏิบัติ	175	3.7098	.56493		

จากตาราง 15 ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบการมีบทบาทของอีหม่ามที่จําแนกตามการปฏิบัติงานและรูปแบบการทำงานที่เกี่ยวกับการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการทำงาน พบว่า บทบาทโดยรวมของอีหม่ามมีบทบาทไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสําคัญทางสถิติเมื่อพิจารณาตามบทบาทแต่ละด้าน พบว่า บทบาทในด้านศาสนาบทบาทในด้านการศึกษาและบทบาทในด้านการบริหารไม่แตกต่างกัน

ตาราง 16 ผลการเปรียบเทียบการมีบทบาทของอิหม่ามจำแนกตามการปฏิบัติงานและรูปแบบการทำงานที่เกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการปฏิบัติงานและรูปแบบการทำงานให้กับประชาชน

บทบาทของอิหม่าม	ท่านได้มีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการปฏิบัติงานและรูปแบบการทำงานให้กับประชาชน	N	Mean	(S.D.)	t	Sig
บทบาทในด้านศาสนา	ไม่ปฏิบัติ	133	3.8872	.60598	-2.830	.005
	ปฏิบัติ	112	4.0988	.55424		
บทบาทในการศึกษา	ไม่ปฏิบัติ	133	3.3088	.66294	-3.065	.002
	ปฏิบัติ	112	3.5643	.63416		
บทบาทในการบริหาร	ไม่ปฏิบัติ	133	3.5504	.61866	-3.630	.000
	ปฏิบัติ	112	3.8429	.63944		
บทบาทรวม	ไม่ปฏิบัติ	133	3.5821	.53407	-3.677	.000
	ปฏิบัติ	112	3.8353	.54020		

จากตาราง 16 ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบการมีบทบาทของอิหม่ามที่จำแนกตามการปฏิบัติงานและรูปแบบการทำงานที่เกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการปฏิบัติงานและรูปแบบการทำงานให้กับประชาชนพบว่า อิหม่ามที่ได้มีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการปฏิบัติงานและรูปแบบการทำงานให้กับประชาชน มีบทบาทโดยรวมมากกว่า อิหม่ามที่ไม่ได้มีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการปฏิบัติงานและรูปแบบการทำงานให้กับประชาชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อพิจารณาตามบทบาทแต่ละด้าน พบว่า อิหม่ามที่ได้มีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการปฏิบัติงานและรูปแบบการทำงานให้กับประชาชน มีบทบาทในด้านศาสนา บทบาทในการศึกษา และบทบาทในการบริหาร มากกว่า อิหม่ามที่ไม่ได้มีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการปฏิบัติงานและรูปแบบการทำงานให้กับประชาชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตาราง 17 ผลการเปรียบเทียบการมีบทบาทของอิหม่ามจำแนกตามการปฏิบัติงานและรูปแบบการทำงานที่เกี่ยวกับการประเมินผลในการทำงานต่างๆในชุมชน

บทบาทของอิหม่าม	ท่านได้มีการประเมินผล ในการทำงานต่างๆใน ชุมชน	N	Mean	(S.D.)	t	Sig
บทบาทในด้านศาสนา	ไม่ปฏิบัติ	215	3.9953	.59875	.808	.420
	ปฏิบัติ	30	3.9022	.53641		
บทบาทในด้านการศึกษา	ไม่ปฏิบัติ	215	3.4468	.67341	1.349	.179
	ปฏิบัติ	30	3.2733	.55040		
บทบาทในด้านการบริหาร	ไม่ปฏิบัติ	215	3.6834	.65843	-.051	.960
	ปฏิบัติ	30	3.6889	.53601		
บทบาทรวม	ไม่ปฏิบัติ	215	3.7085	.56438	.980	.333
	ปฏิบัติ	30	3.6215	.43848		

จากตาราง 17 ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบการมีบทบาทของอิหม่ามที่จำแนกตามการปฏิบัติงานและรูปแบบการทำงานที่เกี่ยวกับการประเมินผลในการทำงานต่างๆในชุมชนพบว่าบทบาทโดยรวมของอิหม่ามมีบทบาทไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเมื่อพิจารณาตามบทบาทแต่ละด้าน พบว่า บทบาทในด้านศาสนา บทบาทในด้านการศึกษาและบทบาทในด้านการบริหารไม่แตกต่างกัน

ดังนั้นการเปรียบเทียบการมีบทบาทในด้านศาสนา บทบาทในด้านการศึกษาและบทบาทในด้านการบริหารงานของอิหม่ามตามตัวแปรพบว่า อิหม่ามที่มีอายุการศึกษาสายศาสนาระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งต่างกันมีบทบาทแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และการปฏิบัติงานและรูปแบบการทำงานที่เกี่ยวกับการประชุมระหว่างลูกบ้านกับคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการปฏิบัติงานและรูปแบบการทำงานให้กับประชาชนต่างกันมีบทบาทแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนตัวแปรการศึกษาสายสามัญ อาชีพรายได้การปฏิบัติงานและรูปแบบการทำงานที่เกี่ยวกับการจัดทำแผนการในการทำงานการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการทำงานและการประเมินผลในการทำงานต่างๆในชุมชนอิหม่ามมีบทบาทไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตอนที่ 5 ปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหา

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไข จากแบบสอบถามอหิมาวมทั้ง 13 อำเภอในจังหวัดนราธิวาส ที่ได้ส่งแบบสอบถามไปจำนวน 245 ชุด ได้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขในจำนวน 104 ชุด คิดเป็นร้อยละ 42.44 ของแบบสอบถามทั้งหมด มีผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้

ตาราง 18 ปัญหาเกี่ยวกับบทบาทศาสนา การศึกษา การบริหารของอหิมาวมในจังหวัดนราธิวาส

ข้อที่	ปัญหาบทบาทในด้านศาสนา	ความถี่
ในด้านความรู้เกี่ยวกับศาสนา		
1	ส่วนใหญ่ชาวบ้านขาดการเรียนรู้ในด้านศาสนาจึงทำให้ในชุมชนได้มีการแบ่งกลุ่ม แบ่งพวกต่าง ๆ อย่างเช่น กลุ่มเก่า กลุ่มใหม่ และกลุ่มดะวะห์ จึงทำให้เกิดความไม่เข้าใจในเรื่องศาสนาระหว่างกัน และบางกลุ่มที่พยายามที่แยกองค์ความรู้ระหว่างโลกกับอาคีเราะห์ด้วย	23
2	ชุมชนส่วนใหญ่ไม่ได้เห็นถึงความสำคัญในด้านความรู้เกี่ยวกับศาสนาถึงแม้ว่าได้เชิญโต๊ะครู (บาบอ) มาให้ความรู้ก็ตาม	20
3	ภายในชุมชนทำตัวอย่างที่ไม่เหมาะสมให้กับบุตรหลานในชุมชนดูเป็นตัวอย่าง อย่างเช่น การพูดจาที่ไม่เหมาะสม การเล่นเกมพนัน การจัดงานดนตรี การติดยาเสพติดและการดื่มสิ่งมีนเมา (ใบกระท่อม)	13
4	ในเมื่อมีการเสียชีวิตของมุสลิมะห์จะไม่มีตัวแทนจากฝ่ายมุสลิมะห์ที่จะทำหน้าที่อาบนํ้าศพให้กับมุสลิมะห์ที่เสียชีวิต	2
ในด้าน การปฏิบัติในทางของศาสนา		
1.	ชาวบ้านไม่ปฏิบัติและไม่เคร่งครัดในหลักการของศาสนา อย่างเช่น การแต่งกายของมุสลิม และมุสลิมะห์ การใช้โทรศัพท์มือถือในทางที่ผิด การอยู่ร่วมกันระหว่างชายหญิง สองต่อสองที่ยังไม่ได้แต่งงาน ไม่ละหมาด และไม่ถือศีลอดในเดือนรอมฎอน เป็นต้น	22

อาคีเราะห์ หมายถึง วันสุดท้ายของสรรพสิ่งในโลก

มุสลิมะห์ หมายถึง ผู้หญิงที่นับถือศาสนาอิสลาม

ข้อที่	ปัญหาพบพาทในด้านศาสนา	ความถี่
2	ชาวบ้านในชุมชนส่วนใหญ่มักไม่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการไปละหมาดญุมอะ ³ ที่มีสยิดสักเท่าไร	18
ในด้านการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับศาสนา		
1	ในชุมชนขาดการส่งเสริมและขาดโต๊ะครู (บาบอ) ในการที่จะสอนเกี่ยวกับศาสนา อย่างเช่น การสอนกิตาบ การสอนอัล-กุรอาน เป็นต้น	13
2	คณะกรรมการประจำมัสยิดไม่ให้ความสำคัญในการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับศาสนา	8
3	คณะกรรมการอิหม่ามประจำมัสยิด ขาดงบประมาณในการจะจัดกิจกรรมในด้านเกี่ยวกับการให้ความรู้ในด้านศาสนา	3
ข้อที่	ปัญหาพบพาทในด้านการศึกษา	ความถี่
ในด้านครอบครัว		
1	ครอบครัวบางรายถือว่าการศึกษาเป็นหน้าที่ของผู้สอนหรือผู้ที่ให้ความรู้แต่เพียงผู้เดียวจึงไม่สนใจว่าลูกของตนเองจะไปถึงโรงเรียนหรือการเรียนเป็นอย่างไรบ้าง ทั้ง ๆ ที่โรงเรียนเป็นแหล่งรากฐานที่จะสร้างลูกของเขาให้เป็นคนที่ดีและมีคุณภาพของสังคม	17
2	บางครอบครัวไม่ค่อยให้ความสำคัญและไม่ได้เห็นคุณค่าของการศึกษาของลูกของตนเอง	13
3	บางครอบครัวมีแนวความคิดว่าถ้าเรียนในด้านศาสนาจะหางานทำได้ยาก จึงไม่ค่อยสนับสนุนให้ลูกได้รับการศึกษาในด้านศาสนาแต่จะมุ่งส่งเสริมให้ได้รับการศึกษาในด้านสามัญเพียงทางเดียวเพื่อหางานทำในอนาคต	11
4	นักเรียนที่มีความสามารถในการเรียนแต่ว่าครอบครัวขาดรายได้ ทำให้เด็กขาดโอกาสในการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น	6
5	เด็กบางคนจบแค่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ก็ช่วยผู้ปกครองทำงานโดยไม่ได้เรียนหนังสือ ส่วนเด็กบางคนที่ได้เรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น บางส่วนได้ออกเรียนกลางคันโดยมีหลายๆ สาเหตุ อย่างเช่น การอ่านหนังสือไม่ออก สติปัญญาไม่ดี ไม่มีเงิน ขาดโอกาส และคิดยาเสพติด เป็นต้น	5

³ ละหมาดญุมอะ หมายถึง การละหมาดร่วมที่มีสยิด

ข้อที่	ปัญหาบทบาทในด้านการศึกษา	ความถี่
ในด้านการจัดการศึกษา		
1	ชุมชนไม่เห็นความสำคัญ ขาดการส่งเสริมการศึกษาและขาดการจัดการศึกษาในชุมชน อย่างเช่น การจัดการสอนกีตาบ การบรรยายธรรม การสอนอัล-กุรอาน และการไปรับฟังที่บาบอได้สอนเกี่ยวกับศาสนาในสถานที่ต่าง ๆ เป็นต้น	17
2	ในโรงเรียนตาดิกามีบุคลากรครูไม่เพียงพอกับจำนวนนักเรียนที่เรียนอยู่ จึงทำให้การสอนนักเรียนไม่ทั่วถึง ทำให้ผู้เรียนขาดคุณภาพ	15
3	พื้นที่บริเวณของโรงเรียนตาดิกาคับแคบมีห้องเรียนไม่เพียงพอกับจำนวนของนักเรียน จึงต้องให้นักเรียนเรียนร่วมกัน	11
4	ในชุมชนไม่มีโรงเรียนตาดิกา ทำให้เด็ก ๆ ในชุมชนต้องไปเรียนตาดิกาในหมู่บ้านอื่น	7
5	ในโรงเรียนตาดิกาขาดงบประมาณในการบริหารจัดการ อย่างเช่น อุปกรณ์การเรียนการสอน สื่อการเรียนรู้อุปกรณ์ครู โรงเรียนตาดิกา การสร้างอาคารเรียน	6
ข้อที่	ปัญหาบทบาทในการบริหารงาน	ความถี่
ในด้านตัวบุคคล (อิหม่าม)		
1	อิหม่ามขาดในการพูดคุยกับชุมชน ว่าได้มีปัญหาและความต้องการของชุมชนมีอะไรบ้าง ทำให้การตัดสินใจของอิหม่ามในการทำงานในกรณีต่าง ๆ ไม่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน	10
2	อิหม่ามและคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ไม่มีความรู้พื้นฐานในการบริหาร ขาดทักษะ และขาดประสบการณ์ในการบริหารจัดการในคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด	9
3	อิหม่ามมีความขัดแย้งกับผู้นำในชุมชน ทำให้การบริหารจัดการในคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดทำได้ไม่เต็มที่	9
4	เนื่องจากอิหม่ามมีรายได้ไม่เพียงพอจ้บรายจ่ายในชีวิตประจำวัน อิหม่ามต้องทำงานเพื่อหารายได้ จึงไม่มีเวลาพอที่จะบริหารจัดการในคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดได้	3

ข้อที่	ปัญหาบทบาทในด้านการบริหารงาน	ความถี่
ในด้านการทำงานและการบริหารในคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด		
1	ในการทำงานของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดเกี่ยวกับการแบ่งหน้าที่ การแบ่งฝ่าย ไม่ชัดเจน และไม่ได้เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นในการทำงานและขาดการประสานงานระหว่างคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดและกับองค์กรอื่นๆ ด้วย	14
2	ทางรัฐไม่มีการสนับสนุนในด้านงบประมาณ และค่าตอบแทนสำหรับคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ทำให้คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดไม่มีงบประมาณในการบริหารจัดการที่ดึงดูดให้ชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมในด้านต่างๆ	13
3	ในคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีการแบ่งพรรคแบ่งพวก มีความขัดแย้งและขาดความสามัคคีในการบริหารงานในชุมชน	9
4	ในชุมชนมีความคิดหลากหลาย แตกต่างกันมาก ทำให้การบริหารงานไม่ได้รับความร่วมมือสักเท่าไร	8
5	ในการเลือกคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ผู้ที่ไม่มีความรู้ในด้านศาสนา แข่งกันอยากจะเป็นคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด	6
7	คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดไม่มีสถานที่ ที่เหมาะสมในการทำงาน อย่างเช่น ห้องทำงานของอิหม่าม ห้องประชุม และอุปกรณ์อำนวยความสะดวกในการทำงาน เป็นต้น	3

จากตาราง 18 พบว่าปัญหาเกี่ยวกับบทบาทศาสนา การศึกษา การบริหารของอิหม่ามในจังหวัดนราธิวาส มีดังนี้

1. บทบาทด้านศาสนาในด้านความรู้เกี่ยวกับศาสนา พบว่าส่วนใหญ่ชาวบ้านขาดการเรียนรู้ในด้านศาสนาจึงทำให้ในชุมชนได้มีการแบ่งกลุ่ม แบ่งพวกต่าง ๆ อย่างเช่น กลุ่มเก่า กลุ่มใหม่ และกลุ่มคณะฯ จึงทำให้เกิดความไม่เข้าใจในเรื่องศาสนาระหว่างกัน และบางกลุ่มที่พยายามที่แยกองค์ความรู้ระหว่างโลกกับอาคีเราะห์ด้วยในด้านการปฏิบัติในทางของศาสนา พบว่าชาวบ้านไม่ปฏิบัติและไม่เคร่งครัดในหลักการของศาสนา อย่างเช่น การแต่งกายของมุสลิม และมุสลิมะห์ การใช้โทรศัพท์ในทางที่ผิด การอยู่ร่วมกันระหว่างชาย หญิง สองต่อสองที่อย่างไม่ได้แต่งงาน ไม่ละหมาดและไม่ถือศีลอดในเดือนรอมฎอน เป็นต้น และในด้านการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับศาสนา พบว่า ในชุมชนขาดการส่งเสริมและขาดโต๊ะครู (บาบอ) ในการที่จะสอนเกี่ยวกับศาสนา อย่างเช่น การสอนกีตาบ การสอนอัล-กุรอาน เป็นต้น

2. บทบาทการศึกษา ในด้านครอบครัว พบว่า ครอบครัวบางรายถือว่าการศึกษาเป็นหน้าที่ของผู้สอนหรือผู้ที่ให้ความรู้แต่เพียงผู้เดียวจึงไม่สนใจว่าลูกของตนเองจะไปโรงเรียนหรือการเรียนเป็นอย่างไรบ้าง ทั้ง ๆ ที่โรงเรียนเป็นแหล่งรากฐานที่จะสร้างลูกของเขาให้เป็นคนที่ดีและมีคุณภาพของสังคม และในด้านการจัดการศึกษา พบว่า ชุมชนไม่เห็นความสำคัญ ขาดการส่งเสริมการศึกษาและขาดการจัดการศึกษาในชุมชน อย่างเช่น การจัดการสอนกีต้า การบรรยายธรรม การสอนอัล-กุรอานและการไปรับฟังที่บาบอได้สอนเกี่ยวกับศาสนาในสถานที่ต่าง ๆ เป็นต้น

3. บทบาทการบริหาร ในด้านตัวบุคคล (อิหม่าม) พบว่า อิหม่ามขาดในการพูดคุยกับชุมชนว่าได้มีปัญหาและความต้องการของชุมชนมีอะไรบ้าง ทำให้การตัดสินใจของอิหม่ามในการทำงานในกรณีต่าง ๆ ไม่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน และ ในด้านการทำงานและการบริหารในคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด พบว่า ในการทำงานของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดเกี่ยวกับ การแบ่งหน้าที่ การแบ่งฝ่าย ไม่ชัดเจน และไม่ได้เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นในการทำงานและขาดการประสานงานระหว่างคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดและกับองค์กรอื่นๆ ด้วย

ตาราง 19 แนวทางแก้ไขปัญหากับบทบาทศาสนา การศึกษา การบริหารของอิหม่ามในจังหวัดนครราชสีมา

ข้อที่	ปัญหาบทบาทในด้านศาสนา	ความถี่
ในด้านความรู้เกี่ยวกับศาสนา		
1	ต้องมีการประชุม ระดมความคิดเห็นแนวทางที่จะแก้ไขปัญหาด้านศาสนา ทำความเข้าใจให้กับชุมชนให้มีจิตสำนึกและเคร่งครัดต่อศาสนาในการดำรงชีวิต อิหม่าม ผู้นำในชุมชนต้องเป็นแบบอย่างในการดำรงชีวิตตามหลักของศาสนา และต้องตักเตือนชุมชนของตนเองด้วย	21
2	เชิญชวน ประชาสัมพันธ์ให้สมาชิกในชุมชนมารับฟังคำสอนในด้านศาสนาเป็นประจำทุกสัปดาห์	15
3	พยายามสร้างความรู้ความเข้าใจระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน เพราะว่าต่างก็ยึดถือ 2 กลีมะห์สหาคะห์ ⁴ เหมือนกัน	13

⁴สองกลีมะห์สหาคะห์ หมายถึง คำที่ปฏิญาณตนก่อนที่จะเป็นมุสลิม

ข้อที่	ปัญหาบทบาทในด้านศาสนา	ความถี่
4	ให้ทางคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนครราชสีมาจัดการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการอาบน้ำศพของมุสลิมะห์ในชุมชนให้รู้วิธีการอาบน้ำศพของมุสลิมะห์ต่อไป	3
ในด้านการปฏิบัติในทางของศาสนา		
1	พยายามเชิญชวน ประชาสัมพันธ์ใช้กับสมาชิกในชุมชนได้รับรู้ถึงความสำคัญของการละหมาดร่วมที่มัสยิดและสร้างบรรยากาศในบริเวณของมัสยิดให้สวยงาม น่าอยู่	14
2	ให้จัดกิจกรรม บรรยายธรรมหรืออบรมเกี่ยวกับศาสนา อย่างเช่น ค่ายคุณธรรม จริยธรรม กิจกรรมละศีลอด กิจกรรมออดิคาฟ อบรมเกี่ยวกับการแต่งกายของมุสลิมและความเป็นอยู่ของมุสลิม กิจกรรมต่อต้านยาเสพติด และในชุมชนต้องทำกุระเบียบภายในชุมชนด้วย	11
3	อิหม่ามต้องส่งเสริมให้ วัยรุ่น ผู้ใหญ่ และผู้นำชุมชนให้ออกกะวะห์ประจำทุกเดือน เพื่อสร้างนิสัยในการปฏิบัติศาสนกิจอย่างสม่ำเสมอ	7
4	อยากให้ทางภาครัฐให้อำนาจกับคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดในการจัดระเบียบสังคมมุสลิม อย่างเช่น การอยู่สองต่อสองระหว่าง ชาย หญิงที่อย่างไม่ได้แต่งงาน การแต่งกายของมุสลิม	5
ในด้านการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับศาสนา		
1	ต้องจัดหาผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับศาสนาเพื่อให้มาสอนให้ความรู้เกี่ยวกับศาสนา (การสอนกีตาบ การสอนอัล-กุรอาน) ให้กับชุมชนอย่างสม่ำเสมอเป็นประจำ	11
2	จัดหางบประมาณและจัดตั้งกองทุนเพื่อที่จะทำเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมในด้านศาสนาหรือทางภาครัฐสนับสนุนงบประมาณในการจ้าง โต๊ะครูให้มาสอนในชุมชนก็ได้	8
3	ต้องมีหน่วยงานของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดมาดูแลเป็นระยะๆ เพื่อให้คำแนะนำในการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับศาสนา	6

ข้อที่	บทบาทในด้านการศึกษา	ความถี่
ในด้านครอบครัว		
1	ต้องมีการพูดคุยระหว่าง อีหาม่า ครูตาดีกา และผู้ปกครอง ทำความเข้าใจตรงกัน เกี่ยวกับหน้าที่การจัดการศึกษาว่าไม่ใช่หน้าที่ของครูหรือผู้สอนเพียงอย่างเดียว แต่ว่าผู้ปกครองก็มีความสำคัญในการช่วยเหลือแล้วลูกของตนเองนั้นได้ไปถึงโรงเรียนหรือไม่ มีผลการเรียนเป็นอย่างไร เป็นต้น	16
2	ต้องมีการประสานงานระหว่าง อีหาม่า ครูตาดีกา ครูโรงเรียนประถมและผู้ปกครอง เพื่อหาสาเหตุว่าทำไม เด็กไม่ได้เรียนหนังสือต่อ และทำไมเด็กออกกลางคันมาจากสาเหตุอะไรเพื่อที่จะหาทางแก้ไขให้ตรงประเด็นต่อไป	15
3	สร้างจิตสำนึกและแนะนำให้กับชุมชนให้มีความรู้กับการศึกษาว่ามีความสำคัญอย่างไรและการศึกษานั้นสามารถจะใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างไร	13
4	ให้ทางภาครัฐหรือผู้มีอำนาจ ส่งเสริม สร้างแรงจูงใจ และสนับสนุนให้สมาชิกในครอบครัวได้รับการศึกษาในด้านศาสนาและสามัญอย่างทั่วถึง เพื่อให้ชุมชนมีการศึกษาที่ดีขึ้น	12
5	อยากให้ทางภาครัฐหรือผู้มีอำนาจจัดสรรให้มีทุนการศึกษาให้กับนักเรียนที่เรียนดี แต่ว่าครอบครัวมีรายได้ไม่เพียงพอ	10
6	ให้ความรู้และทำความเข้าใจกับผู้ปกครองว่าการศึกษาเรียนรู้ในด้านศาสนาเป็นสิ่งที่สำคัญในการดำรงชีวิตประจำวันและให้ทางภาครัฐจัดหางานและเปิดโอกาสให้กับผู้ที่จบการศึกษาในด้านศาสนาในระดับปริญญาตรีสามารถหางานได้	8
ในด้านการจัดการศึกษา		
1	ส่งเสริมให้มัสยิดเป็นพื้นฐานของการศึกษาซึ่งจะได้เปิดโลกทัศน์ในด้านการศึกษาอย่างต่อเนื่อง อย่างเช่น ให้มีห้องสมุด จัดหาบุคคลที่มีความรู้ในสาขาของศาสนาและผู้ที่มีความรู้ในสาขาทั่วไปเพื่อให้ความรู้กับชุมชนเป็นประจำทุกสัปดาห์	22
2	ให้มีหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการทำหลักสูตรโรงเรียนตาดีกาให้เป็นหลักสูตรเดียวกันทั้งหมดและหน่วยงานดังกล่าวก็หาบุคคลที่มีความรู้ความสามารถมาสอนในโรงเรียนตาดีกาให้เป็นระบบ เพื่อแก้ไขปัญหาครูตาดีกาไม่เพียงพอกับจำนวนนักเรียนและพัฒนาคุณภาพของการศึกษาเกี่ยวกับศาสนาให้ดีขึ้น	13

ข้อที่	บทบาทในด้านการศึกษา	ความถี่
3	อยากให้มีการจัดกลุ่มโรงเรียนตาดีกา เพื่อที่จะได้จัดกิจกรรมในด้านงานวิชาการของโรงเรียนตาดีกา จัดกิจกรรมแข่งขันกีฬากลุ่มโรงเรียนตาดีกาประจำปีและอยากให้ทางภาครัฐ สนับสนุนในเรื่องดังกล่าวด้วย	12
4	ให้ทางภาครัฐสนับสนุนในด้านงบประมาณในการจัดการศึกษาในโรงเรียนตาดีกา อย่างเช่น อุปกรณ์ที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน สื่อการเรียนรู้ และค่าตอบแทนครูโรงเรียนตาดีกา เป็นต้น	11
5	จัดสัมมนาและอบรมในด้านจิตวิทยาการสอน วิธีการและทักษะในการสอนในด้านต่าง ๆ ให้กับครูโรงเรียนตาดีกาเพื่อให้นักเรียนอยากเรียน เรียนอย่างมีความสุข	11
6	ชุมชนต้องจัดหาสถานที่ที่จะทำโรงเรียนตาดีกาให้เพียงพอกับความต้องการของชุมชน	9
ข้อที่	บทบาทในด้านการบริหารงาน	ความถี่
ในด้านตัวบุคคล (อิหม่าม)		
1	อิหม่ามต้องสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่าง ผู้นำในชุมชน เพราะบุคคลเหล่านี้มีความสำคัญในการพัฒนาหมู่บ้านให้เจริญก้าวหน้าต่อไป	16
2	อิหม่ามต้องพบปะพูดคุยกับชุมชนเพื่อที่จะได้ทราบถึงปัญหา ความต้องการของชุมชนว่าต้องการอะไร	14
3	อยากให้ทางคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนครราชสีมาหรือผู้มีอำนาจ ให้จัดการอบรมอิหม่ามและคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด เกี่ยวกับเรื่องการบริหารงานว่าเป็นอย่างไร	8
ในด้านการทำงานและการบริหารในคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด		
1	อยากให้ในชุมชนมีสภาชุรอประจำหมู่บ้าน ถ้ามีปัญหาใดๆ ในชุมชนสภาแห่งนี้จะเป็นทางออกสำหรับหาทางแก้ไขในชุมชน	18
2	อยากให้ทางภาครัฐสนับสนุนในด้านการเงินให้กับทางคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดเพื่อเป็นค่าตอบแทนสำหรับคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดและดำเนินการในการบริหารและการทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วย	15

ข้อที่	บทบาทในด้านการบริหารงาน	ความถี่
3	ในการทำงานในคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ต้องมีการวางแผน แบ่งหน้าที่ แบ่งฝ่ายให้ชัดเจน เปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและให้ความร่วมมือในการบริหารงานเพื่อที่จะแก้ไขความขัดแย้งในการบริหารให้หมดไป และชี้แจงเกี่ยวกับการบริหารในชุมชนได้รับทราบ	15
4	ชุมชนควรเลือกอิหม่ามและคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดที่เป็นคนที่ดี มีความรู้ ความสามารถ มีความซื่อสัตย์ และเป็นผู้ที่สมัครใจในการทำงานเพื่อมีส่วนร่วม	8
5	ผู้นำในชุมชนต้องทำสำนักงานประจำหมู่บ้าน เพื่อให้ห้องค์ต่างๆ ได้มีสถานที่ทำงาน อย่างเช่น ห้องสำหรับเยาวชน ห้องสำหรับผู้ใหญ่ ห้องสำหรับ อบต ห้องสมุด และห้องสำหรับอิหม่าม เป็นต้น	4

จากตาราง 19 พบว่า แนวทางแก้ไขปัญหเกี่ยวกับบทบาทศาสนา การศึกษา การบริหารของอิหม่ามในจังหวัดนราธิวาส มีดังนี้

1. บทบาทด้านศาสนาในด้านความรู้เกี่ยวกับศาสนา พบว่าต้องมีการประชุม ระดมความคิดเห็นแนวทางที่จะแก้ไขปัญหาด้านศาสนา ทำความเข้าใจให้กับชุมชนให้มีจิตสำนึกและเคร่งครัดต่อศาสนาในการดำรงชีวิต อิหม่าม ผู้นำในชุมชนต้องเป็นแบบอย่างในการดำรงชีวิตตามหลักของศาสนาและต้องคัดเตือนชุมชนของตนเองด้วยในด้านการปฏิบัติในทางของศาสนา พบว่าพยายามเชิญชวน ประชาสัมพันธ์ใช้กับสมาชิกในชุมชนได้รับรู้ถึงความสำคัญของการละหมาดร่วมที่มัสยิดและสร้างบรรยากาศในบริเวณของมัสยิดให้สวยงาม น่าอยู่และในด้านการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับศาสนา พบว่า ต้องจัดหาผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับศาสนาเพื่อให้มาสอนให้ความรู้เกี่ยวกับศาสนา (การสอนกิตาบ การสอนอัล-กุรอาน) ให้กับชุมชนอย่างสม่ำเสมอเป็นประจำ

2. บทบาทการศึกษา ในด้านครอบครัว พบว่า ต้องมีการพูดคุยระหว่าง อิหม่าม ครูตาดีกา และผู้ปกครอง ทำความเข้าใจตรงกันเกี่ยวกับหน้าที่การจัดการศึกษาว่าไม่ใช่หน้าที่ของครูหรือผู้สอนเพียงอย่างเดียวแต่ผู้ปกครองก็มีความสำคัญในการช่วยดูแลว่าลูกของตนเองนั้นได้ไปถึงโรงเรียนหรือไม่ มีผลการเรียนเป็นอย่างไร เป็นต้นและในด้านการจัดการศึกษา พบว่า ส่งเสริมให้มัสยิดเป็นพื้นฐานของการศึกษาซึ่งจะได้เปิดโลกทัศน์ในด้านการศึกษาอย่างต่อเนื่อง อย่างเช่น ให้มีห้องสมุด จัดหาบุคคลที่มีความรู้ในสาขาของศาสนาและผู้ที่มีความรู้ในสาขาทั่วไปเพื่อให้ความรู้กับชุมชนเป็นประจำทุกสัปดาห์

3. บทบาทการบริหาร ในด้านตัวบุคคล (อิหม่าม) พบว่า อิหม่ามต้องสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่าง ผู้นำในชุมชน เพราะบุคคลเหล่านี้มีความสำคัญในการพัฒนาหมู่บ้านให้เจริญก้าวหน้าต่อไป และ ในด้านการทำงานและการบริหารในคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด พบว่า อยากให้ในชุมชนมีสภาชุรอประจำหมู่บ้าน ถ้ามีปัญหาใดๆ ในชุมชนสภาแห่งนี้จากเป็นทางออกสำหรับหาทางแก้ไขในชุมชน

ดังนั้นปัญหาและแนวทางในการแก้ไขบทบาทในด้านศาสนาเกิดจากชุมชนขาดความรู้เกี่ยวกับศาสนา การไม่ปฏิบัติไม่เคร่งครัดในหลักการของศาสนาและขาดการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับศาสนา บทบาทในด้านการศึกษาเกิดจากครอบครัวไม่ให้ความสำคัญและไม่สนใจเกี่ยวกับการศึกษาของลูกตนเองและขาดการจัดการศึกษาในชุมชนและบทบาทในด้านการบริหารเกิดจากตัวของอิหม่ามขาดการพูดคุยกับชุมชนและในการทำงานของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดเกี่ยวกับการแบ่งหน้าที่การแบ่งฝ่ายไม่ชัดเจนและไม่เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมและขาดการประสานงานซึ่งมีแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังนี้บทบาทในด้านศาสนาทำความเข้าใจให้กับชุมชนให้มีจิตสำนึกและเคร่งครัดต่อศาสนาพยายามชักชวนประชาสัมพันธ์ถึงความสำคัญของศาสนาและจัดหาผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับศาสนา มาสอนให้ความรู้กับชุมชน บทบาทในด้านการศึกษาต้องมีการพูดคุยกับผู้ปกครองทำความเข้าใจในความสำคัญของการศึกษาของลูกของตนเองและส่งเสริมให้มัสยิดเป็นสถานที่การศึกษาในชุมชนและบทบาทในด้านการบริหารอิหม่ามต้องสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและต้องแบ่งหน้าที่แบ่งฝ่ายให้ชัดเจนและปรึกษากับคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดทุกกรณีที่เกิดขึ้นเพื่อจะเป็นทางออกในการทำงานต่อไป

ตอนที่ 6 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์อิหม่ามจำนวน 4 คน

จากการสัมภาษณ์อิหม่าม พบว่า อิหม่ามมีอายุ 39 ปี 48 ปี 50 ปี และมีอายุ 58 ปี การศึกษาสายสามัญ พบว่า อิหม่ามมีระดับประถมศึกษาปีที่ 4 มีจำนวน 2 ท่าน ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีจำนวน 1 ท่าน และในระดับปริญญาโทจากประเทศอินเดียในสาขารัฐศาสตร์ มีจำนวน 1 ท่าน การศึกษาสายศาสนา พบว่า อิหม่ามมีระดับการศึกษาชานาวิห์ ชั้น 10 มีจำนวน 2 ท่านและ ผู้ที่จบในระดับการศึกษาชานาวิห์ 1 ท่าน ไปศึกษาต่อที่สถาบันปอเนาะประมาณ 3 ปี และมีอิหม่ามจำนวน 2 ท่าน ได้ศึกษาที่สถาบันปอเนาะเพียงอย่างเดียว ประมาณ 5 ปี 1 ท่าน และ 15 ปี 1 ท่าน อาชีพ พบว่า อิหม่ามมีอาชีพเป็นผู้บริหาร โรงเรียนเอกชน อาชีพครูสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนา อาชีพ ค้าขายและทำสวน และมีอาชีพรับจ้างกรีดยาง รายได้ พบว่า อิหม่ามมีรายได้ 25,000 บาท 15,000 บาท 11,000 บาท และมีรายได้ 8,000 บาท ตามลำดับ ระยะเวลาในการดำรง

ตำแหน่ง พบว่า อิหม่ามได้ดำรงตำแหน่งเป็นอิหม่าม 17 ปี 16 ปี 7 ปี และ 3 ปี ตามลำดับ การปฏิบัติงานและรูปแบบการทำงาน พบว่า ในการปฏิบัติงานและรูปแบบการทำงานของอิหม่าม อิหม่ามจะเรียกคณะกรรมการประจำมัสยิดมาประชุม วางแผนในประเด็นต่าง ๆ ได้เปิดโอกาสให้คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดได้เสนอความคิดเห็นในประเด็นที่จะทำในชุมชนให้คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดได้ลงมติในประเด็น ในเมื่อได้ข้อสรุปในประเด็นนั้นแล้ว อิหม่ามจะชี้แจงประชาสัมพันธ์ให้กับชุมชนได้รับรู้ และจะเปิดโอกาสให้ชุมชนได้แสดงความคิดเห็นหรือจะเป็นข้อเสนอแนะในประเด็นดังกล่าว อิหม่ามจะรับฟังจะพิจารณาต่อไป เพื่อจะได้ข้อสรุปในประเด็นนั้นให้ดีที่สุด จึงสามารถจะนำประเด็นนั้นไปปฏิบัติได้ ประเด็นจากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับบทบาทของอิหม่ามแบ่งเป็น 5 หัวข้อดังต่อไปนี้

1.บทบาทด้านศาสนาของอิหม่าม พบว่า อิหม่ามได้มีบทบาทในการดำเนินชีวิตของมุสลิม อย่างเช่น การนำละหมาดที่มัสยิด การอ่านคฺฎบะห์ในวันศุกร์ การไกล่เกลี่ยปัญหา การแต่งงาน การจัดพิธีงานศพ การแบ่งมรดก การให้คำปรึกษา การจัดกิจกรรมในด้านศาสนา การเก็บซะกาต และการจัดจ่าย ซะกาต ซึ่งในการนำการละหมาด 5 เวลา จะเป็นหน้าที่ของอิหม่ามโดยตรง ในกรณีที่อิหม่ามไม่ไปที่มัสยิดหรืออิหม่ามมีธุระ การนำละหมาดที่มัสยิดคนเดียวหรือบิหลันจะทำหน้าที่นำละหมาดแทนอิหม่าม ส่วนวัคคฺูที่มีบุคคลมาละหมาดที่มัสยิดจำนวนมาก คือวัคคฺูมัฆริบและอิซา ส่วนวัคคฺู ซุบฮิซุฮรี อัศรี จะมีบุคคลมาละหมาดที่มัสยิดเป็นจำนวนน้อย ผู้ที่มาละหมาดที่มัสยิดจะเป็นผู้สูงอายุเป็นส่วนใหญ่ และในการอ่านคฺฎบะห์ในวันศุกร์บางชุมชนได้ทำเวรในการอ่านคฺฎบะห์และบางชุมชนก็ไม่ได้ทำเวร แต่ว่าการอ่านคฺฎบะห์ในวันศุกร์ จะมีอิหม่าม คอเต็บบิหลันและผู้ที่มีความรู้ในชุมชนจะเป็นผู้อ่านคฺฎบะห์ และการอ่านคฺฎบะห์นั้นจะอ่านคฺฎบะห์ที่ทางคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดได้จัดส่งมาให้และจะเสริมประเด็นที่ได้เกิดในชุมชน

ในเมื่อได้มีปัญหาดังกล่าว ที่เกิดขึ้นในชุมชนส่วนใหญ่ชุมชนจะมาบอกปัญหากับอิหม่ามโดยตรงที่บ้านหรือบอกทางโทรศัพท์ถ้าอิหม่ามไม่อยู่ก็สามารถจะไปบอกกับคอเต็บบิหลันก็ได้ เพื่อจะรวบรวมข้อมูลให้กับอิหม่ามได้รับรู้ต่อไป อิหม่ามก็จะดูในกรณีปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นนั้นเกินความสามารถของอิหม่ามหรือไม่ ถ้าเกินความสามารถ อิหม่าม จะประสานงานกับผู้ที่มีอำนาจมาแก้ไขปัญหาต่อไป ถ้าปัญหาดังกล่าวไม่เกินความสามารถ อิหม่ามจะเรียกคู่อภิบาลให้บอกถึงปัญหา ระหว่างกัน อิหม่ามก็จะพิจารณาไกล่เกลี่ยปัญหาต่อไป บ้างครั้งอิหม่ามจะเชิญผู้ใหญ่บ้านมารวมพิจารณาไกล่เกลี่ยด้วย ในกรณีปัญหาทั่วไปและอีกทางหนึ่งที่อิหม่ามจะรู้ว่าในชุมชนมีปัญหาอะไร อิหม่ามจะใช้วิธีพูดคุยกับชาวบ้านและจะสอบถามกับคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด เพื่อจะรู้ว่าในชุมชนมีปัญหาอะไรและผู้ที่ต้องการแต่งงานต้องแสดงตนว่า ได้ผ่านการอบรมก่อนการแต่งงาน

¹วัคคฺู หมายถึง เวลาในการละหมาด

แล้ว ซึ่งอิหม่ามได้ประชาสัมพันธ์ วัน เวลา ที่ได้จัดการอบรมก่อนการแต่งงานที่สำนักคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด และสำหรับกับผู้ที่สนใจ และผู้ที่สมัครใจที่จะเข้าอบรม โดยอิหม่ามบางท่านจะพาไป หรือผู้ที่สนใจไปที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดด้วยตนเอง เพื่อให้ผู้ที่จะเป็นสามี ภรรยาได้รู้หน้าที่ ในฐานะที่เป็นสามีภรรยา และการใช้ชีวิตครอบครัวอย่างมีความสุข และสามารถที่จะแก้ไขปัญหาค่าการหย่าร้างในอนาคตต่อไปและฝ่ายชายต้องมีหนังสือรับรองจากอิหม่ามในชุมชนของตนเองด้วยและอิหม่ามก็จะทำพิธีการแต่งงานให้กับ หญิงชาย ด้วยมีผู้ปกครอง คอเต็บบิหลันเป็นพยานในพิธีการแต่งงาน ในเมื่อพิธีการแต่งงานเสร็จแล้ว อิหม่ามก็จะให้ข้อคิดกับคู่ สามี ภรรยาเกี่ยวกับการใช้ชีวิตที่เป็นครอบครัวและอิหม่ามก็จะให้ใบแต่งงาน กับสามี ภรรยา เพื่อแสดงว่าคู่สามี ภรรยา ได้แต่งงานถูกต้องตามหลักการของศาสนาอิสลามแล้ว และในกรณีฝ่ายชายหรือฝ่ายหญิงไม่ได้ผ่านการอบรมก่อนการแต่งงาน ถ้าต้องการแต่งงานก็ต้องจ่ายค่าปรับเป็นจำนวน 1,000 บาท ต่อคน อิหม่ามจะทำพิธีการแต่งงานให้ แต่ต้องเข้าอบรมและต้องเอาใบผ่านการอบรมให้กับอิหม่ามได้รับรู้เพื่อที่อิหม่ามจะให้ใบแต่งงานกับคู่สามี ภรรยาดังกล่าวต่อไป

ในเมื่อมีบุคคลเสียชีวิตในชุมชนญาติของผู้เสียชีวิตจากมาบอกกับอิหม่าม อิหม่ามก็จะประกาศให้ชุมชนได้รับรู้ว่ามีคนเสียชีวิตในชุมชน อิหม่ามก็จะไปบ้านของผู้เสียชีวิตเพื่อจัดการเกี่ยวกับงานศพ โดยแบ่งหน้าที่ในการจัดการเกี่ยวกับงานศพ อย่างเช่น ไปบอกกับชุมชนต่าง ๆ ให้มาละหมาดศพตามเวลาที่ตั้งไว้ ไปหาอุปกรณ์เกี่ยวกับงานศพ การอาบน้ำศพ ถึงวิธีการห่อศพและขุดหลุมฝังศพ ซึ่งต้องทำพิธีงานศพให้เสร็จภายในเวลา 24 ชั่วโมงบางชุมชน มีหน่วยงาน องค์การบริหารส่วนตำบล จะช่วยเหลือเกี่ยวกับอุปกรณ์งานศพทุกอย่าง และบางชุมชนได้มีกองทุนช่วยเหลือเกี่ยวกับงานศพในชุมชนและศพที่ไม่มีญาติด้วย พอพิธีงานศพเสร็จแล้วอิหม่ามก็จะไปบ้านของผู้เสียชีวิตเพื่อจะถามกับวอลีว่า ผู้เสียชีวิตมีมรดกให้กับญาติหรือไม่และผู้เสียชีวิตได้ทำพินัยกรรมหรือไม่ในกรณีที่ผู้เสียชีวิตได้ทำพินัยกรรมไว้แล้วและไม่มียาติคนไหนได้โตแย้งอิหม่ามก็จะแบ่งมรดกตามพินัยกรรมที่ผู้เสียชีวิตได้ทำไว้ ในกรณีญาติของผู้เสียชีวิตได้โตแย้งในพินัยกรรมดังกล่าว อิหม่ามก็จะดูว่าพินัยกรรมที่ผู้เสียชีวิตได้ทำไว้ นั้นถูกต้องตามหลักการการทำพินัยกรรมในกฎหมายอิสลามหรือไม่ ถ้าพินัยกรรมดังกล่าวถูกต้อง อิหม่ามก็จะแบ่งมรดกตามพินัยดังกล่าว ถ้าพินัยกรรมดังกล่าวไม่ถูกต้องในการทำพินัยกรรม อิหม่ามก็จะแบ่งมรดกตามกฎหมายอิสลาม ในกรณีที่ผู้เสียชีวิตไม่ได้ทำพินัยกรรมไว้อิหม่ามก็จะเป็นผู้แบ่งมรดกด้วยตนเอง และจะมีคอเต็บบิหลันเป็นพยาน บางชุมชนการแบ่งมรดกนั้นต้องให้เสร็จภายใน 7 วัน หลังจากผู้เสียชีวิต

อิหม่ามก็ได้ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับ ครอบครัว มรดก การปฏิบัติในด้านศาสนา การศึกษา อิหม่ามบางท่านได้ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการบริหารในคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด การจัดก

รออาตี และการบริหารโรงเรียนตาดีกาให้รับบุคคลทั่วไปด้วย ซึ่งในหนึ่งปีอิหม่ามได้จัดกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งสามารถจะแบ่งกิจกรรมประจำสัปดาห์และกิจกรรมประจำปี ในกรณีกิจกรรมประจำสัปดาห์มีกิจกรรมสอนเกี่ยวกับศาสนาที่มีสยิดหลังละหมาดวัคตูมัมขริบถึงวัคตูอิซา และในกรณีกิจกรรมประจำปีจะมีกิจกรรม อย่างเช่น กิจกรรมเมอลิด กิจกรรมละศีลอดในเดือนรอมฎอน กิจกรรมออดิคาฟ 10 วันสุดท้ายในเดือนรอมฎอน การละหมาดตอรวะ⁶ กิจกรรมฮารีรายอ⁷ และกิจกรรมทำขนมอาซุรอ⁸ กิจกรรมเหล่านี้ เพื่อจะสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างคนในชุมชนและได้รับความรู้เกี่ยวกับในเรื่องศาสนา พอถึงปลายของเดือนรอมฎอนอิหม่ามจะชี้แจงเกี่ยวกับการจ่ายชะกาตฟิตเราะห์⁹ ในปีนี้ต้องจ่ายชะกาตฟิตเราะห์ที่บาท ในบางชุมชนการจ่ายชะกาตฟิตเราะห์นั้นจะให้ชุมชนสมัครใจในการจ่ายชะกาตฟิตเราะห์โดยตรงกับผู้ที่มีสิทธิรับชะกาตฟิตเราะห์ อย่างเช่นให้กับคนยาก ผู้ที่ถือศาสนาอื่นได้เข้าศาสนาอิสลาม อิหม่าม โตะครู เป็นต้น ด้วยจ่ายชะกาตฟิตเราะห์ที่เป็นเงิน หรือจะเป็นข้าวสาร ก็ได้ และบางชุมชนต้องจ่ายชะกาตฟิตเราะห์ กับ อิหม่าม คอเต็บบิหลันเท่านั้น เพื่ออิหม่ามจะเป็นผู้รวบรวม ชะกาตฟิตเราะห์ ในเมื่อเก็บชะกาตฟิตเราะห์ในชุมชนเสร็จแล้วอิหม่ามจะเรียกคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด เพื่อจะหาผู้มีสิทธิรับชะกาตใน 8 hausen¹⁰ และอิหม่ามก็จะแบ่งชะกาตฟิตเราะห์ให้กับบุคคลที่อยู่ใน 8 hausen ถ้าhausenได้ไม่มี อิหม่ามก็จะให้ชะกาตฟิตเราะห์ในส่วนนั้น ให้กับคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดต่อไป และบางชุมชนได้จัดทำกองทุนชะกาต มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือชุมชนต่อไป อย่าง เช่น ได้เกิดภัยพิบัติในสถานที่ต่าง ๆ เป็นทุนการศึกษาสำหรับนักเรียนเรียนดี และกองทุนชะกาต ก็จะหาผลกำไรด้วยการซื้อสวนยางพาราด้วย เพื่อเป็นทุนในการช่วยเหลือชุมชนต่อไป

2. การจัดการศึกษาในรูปของสถาบัน พบว่า ในการจัดการศึกษาในชุมชนอิหม่ามจะมีบทบาทการจัดการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ อย่างเช่น การจัดตั้งสถาบันปอเนาะ การเปิดสอนกีรออาตี การเปิดสอนโรงเรียนตาดีกา และการเปิดสอนโรงเรียนเอกชน

ทางคณะอิหม่ามในอำเภอศรีสาครได้มีการจัดตั้งสถาบันปอเนาะ สำหรับผู้ปกครองที่สนใจจะส่งลูกของตนเองได้ศึกษาเกี่ยวกับศาสนาอิสลาม ซึ่งจะเรียนประจำที่ปอเนาะ ในตอนนี้จะรับเฉพาะผู้ชายเท่านั้น และในวันศุกร์ทางสถาบันปอเนาะได้จัดการสอนเกี่ยวกับศาสนาสำหรับผู้ใหญ่ที่มีความสนใจมารับฟัง ในสิ่งที่บาบอ (โตะครู) ได้สอนเอาไว้

⁶ละหมาดตอรวะ คือ การละหมาดหลังวัคตูอิซา ซึ่งมีเฉพาะในเดือนรอมฎอนเท่านั้น

⁷ฮารีรายอ คือ วันอีดซึ่งเป็นวันสำคัญของศาสนาอิสลามโดยมี 2 วัน คือ วันอีดอัลฟิตรี และวันอีดอัลอัศฮา

⁸ขนมอาซุรอ คือ การเอา ข้าว ถั่ว งาและผลไม้บางชนิดมาทอเป็นอาหาร (บรรจง บินกาซัน, 2542 : 162)

⁹ชะกาตฟิตเราะห์ หมายถึง ผู้ที่เป็นมุสลิมทุกคนจำเป็นต้องจ่ายชะกาตฟิตเราะห์

¹⁰hausen หมายถึง ประเภท

การเปิดสอนกีรออาตี นั้นสำหรับบางชุมชนไม่ได้เปิด และบางชุมชนได้จัดสอนกีรออาตี ซึ่งมีความแตกต่างในการเรียนอัล-กุรอานแบบเก่าที่เป็นการเรียนแบบการท่องจำมากกว่า แต่ว่าการเรียนกีรออาตีจะฝึกให้เด็กมีความสามารถในการอ่านให้ออก ซึ่งมี 6 เล่ม ต้องเรียนเล่มที่ 1 ก่อนและต้องสอบเล่มที่ 1 ให้ผ่านก่อนจึงจะผ่านไปเรียนเล่มต่อไปได้ ถ้านักเรียนเรียนกีรออาตีผ่านทั้ง 6 เล่มแล้วนักเรียนคนนั้นก็สามารรถจะอ่านอัล-กุรอานทั้งเล่มได้ ผู้ที่จะสอนกีรออาตีต้องมีวุฒิปริญญาตรีผ่านการอบรมกีรออาตี ดังนั้นบางชุมชนผู้ที่เรียนกีรออาตีจะเก็บค่าเล่าเรียนกีรออาตี คนละ 70 บาท ต่อเดือน ถ้ามีสองพี่น้องขึ้นไป จะเก็บ 140 บาท ต่อเดือน เพื่อเป็นค่าตอบแทนสำหรับผู้สอนกีรออาตี ได้เปิดสอนกีรออาตี ในเวลา 18.00-18.30 น. จะสอนเกี่ยวกับคฺุอาฮฺ¹¹ต่าง ๆ วิธีการละหมาด พอถึงเวลาละหมาดมัฆริบจะละหมาดมัฆริบรวมกัน เสร็จจะการละหมาดมัฆริบ ก็จะเริ่มสอนกีรออาตีถึงวักคูอิซา จะละหมาดอิซารวมกัน เสร็จจะการละหมาดอิซา ก็จะสอนเกี่ยวกับการอ่านคฺุอาฮฺหลังละหมาด พอถึงเวลาประมาณ 22.00 น. นักเรียนกีรออาตีก็จะกลับบ้าน ซึ่งจะเรียนในคืนของวันอาทิตย์ ถึงคืนของวันศุกร์และในคืนของวันศุกร์จะสอนซูเราะห์ยาซีนด้วย และบางชุมชนได้จัดการสอนกีรออาตีให้กับผู้ใหญ่ด้วย โดยใช้สถานที่โรงเรียนตาดีกาเป็นที่สอนกีรออาตี

การเปิดสอนโรงเรียนตาดีกา ทุกชุมชนเป็นส่วนใหญ่ได้เปิดสอนโรงเรียนตาดีกา เพื่อให้เด็กในชุมชนได้เรียนรู้เกี่ยวกับศาสนาอิสลามและ ภาษายาวี และภาษาอาหรับ เพื่อจะเป็นพื้นฐานในการศึกษาในด้านศาสนาอิสลามขึ้นไปในระดับที่มุดาวาสิตะห์ ได้เปิดสอนในชั้น A ชั้น B และชั้น 1 ถึง ชั้น 6 จะมี 8 ห้อง บางโรงเรียนได้มีงบอาหารกลางวัน ทำให้นักเรียนไม่ต้องกลับไปรับประทานอาหารเที่ยงที่บ้าน และจะเข้าแถว เวลา 8.00 น. เริ่มเรียน 8.30 น จะกลับบ้านหลังละหมาดอัศรีประมาณ 16.30 น. จะเรียนตอนเช้า 5 วิชา ตอนบ่าย 3 วิชา จะเปิดสอนในวันเสาร์-อาทิตย์เต็มวัน และเกี่ยวกับค่าตอบแทนสำหรับครูตาดีกาทางหน่วยงาน สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน อำเภอเป็นจัดให้ บางโรงเรียนได้ 3 คนบางโรงเรียนได้ 4 คน ทางสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จะให้ท่านละ 2,000 บาท ต่อคน ถ้าโรงเรียนใดมีจำนวนครูตาดีกา 4 ท่าน ก็จะได้ 8,000 บาทต่อเดือน แต่ในความเป็นจริงอิหม่ามหรือผู้บริหารโรงเรียนตาดีกาจะให้ค่าตอบแทนเป็นวัน จะสอนสัปดาห์ละ 2 วัน หนึ่งเดือนแค่ 8 วัน บางโรงเรียนให้วันละ 300 บาท บางโรงเรียนจะคฺุอาฮฺการสอนซึ่งจะให้ประมาณวันละ 130-180 บาทต่อวัน ครูตาดีกาจะได้ค่าตอบแทนเป็นเดือนประมาณ 1,400-2,400 บาท ในกรณีค่าตอบแทนขึ้นอยู่กับอิหม่ามหรือผู้บริหาร โรงเรียนตาดีกาจะบริหารจัดการเงินที่ได้จากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนอำเภอได้ให้มาในแต่ละเดือน และในการบริหารในโรงเรียนตาดีกางบประมาณมาจาก 2 ทาง คือทางแรกมาจากหน่วยงานของรัฐ คือ จาก หน่วยงาน สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริม

¹¹คฺุอาฮฺ คือการวิงวอน การขอพรต่ออัลลอฮฺสว่ฮฺอะอะลา (บรรจง บิกาซัน, 2542 : 59)

การศึกษาเอกชนอำเภอ และ หน่วยงานองค์การบริหารส่วนตำบล ในกรณีของ หน่วยงาน สำนักงาน คณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนอำเภอ ได้ให้ค่าตอบแทนสำหรับครูตาดีกาจะดูจำนวนของ นักเรียน ถ้ามีนักเรียนจำนวน 100 คน ทาง หน่วยงาน สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษา เอกชนอำเภอ ก็จะให้ค่าตอบแทนจำนวน 3 คน ถ้ามีจำนวนนักเรียน 140 คน ทาง หน่วยงาน สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนอำเภอ ก็จะให้ค่าตอบแทนจำนวน 4 คน นักเรียน 30 คน ต่อ ครู 1 คน จะให้ท่านละ 2,000 บาท ต่อเดือนและจะให้ค่าเกี่ยวกับอุปกรณ์และค่าบริหารจัดการในโรงเรียนตาดีกาทุกอย่าง 1,000 บาท ต่อเดือน¹² ทางหน่วยงาน องค์การบริหารส่วนตำบล บาง ตำบลจากให้ค่าอาหารกลางวัน สำหรับนักเรียนตาดีกา ทางที่สอง มาจากชุมชนช่วยกันบริจาคเงิน ให้กับโรงเรียนตาดีกาและจะขอชะกาศกับผู้ที่มิฐานะในชุมชน และจะขอกับผู้ที่ทำงานได้เงินเดือน จากภาครัฐ และทางครูตาดีกาได้หาเงินโดยการทำปฏิทินอิสลาม และบทคูอาสต่าง ๆ มาขายใน ชุมชนซึ่งในบางโรงเรียนอิหม่ามมีตำแหน่งเป็นผู้บริหารโรงเรียนตาดีกาด้วยตรง จะบริหารจัดการ ทุกอย่างเกี่ยวกับโรงเรียนตาดีกาและประสานงานกับองค์กรภายนอกด้วยและบางโรงเรียน อิหม่ามมี ตำแหน่งเป็นที่ปรึกษาให้กับโรงเรียนตาดีกาเท่านั้น ส่วนในการบริหารโรงเรียนตาดีกานั้นจากเป็น หน้าที่ของครูตาดีกา ที่จะบริหารจัดการทุกอย่างแทนอิหม่าม และในการสอนในโรงเรียนตาดีกาจาก มีการสอนต่อวัน 8 วิชา จะเรียนภาคเช้า 5 วิชา จะเรียนภาคบ่าย 3 วิชา ในการสอนวิชาต่าง ๆ จะเป็น หน้าที่ของครูตาดีกา แต่ในบางกรณีที่ครูตาดีกาไม่มาหรือทางโรงเรียนได้ขาดครูตาดีกา อิหม่ามที่มี ตำแหน่งผู้บริหารก็จะช่วยสอนวิชาต่าง ๆ ในโรงเรียนตาดีกา แต่ในกรณีที่อิหม่ามมีตำแหน่งที่ ปรึกษาให้กับโรงเรียนตาดีกานั้นอิหม่ามไม่ได้สอนในโรงเรียนตาดีกาแต่อย่างได้

ในเมื่อโรงเรียนตาดีกาขาดครูผู้สอนทำให้นักเรียน เรียนได้ไม่เต็มที่ อิหม่ามก็จะเรียก ประชุมคณะกรรมการโรงเรียนตาดีกามาประชุมเพื่อที่จะหาบุคคลที่จะสอนในโรงเรียนตาดีกา จะ หาบุคคลในชุมชนก่อน ถ้าไม่มีบุคคลในชุมชนก็จะหาบุคคลนอกชุมชนต่อไป และคุณสมบัติของครู ตาดีกานั้นต้องมีการศึกษาในชั้น 10 ชานาวิห์ และต้องมีคุณธรรม จริยธรรม เป็นแบบอย่างที่ดี และ บางโรงเรียนตาดีกาจะไม่ใช้เกณฑ์ใด ๆ แต่จะเปิดกว้างสำหรับผู้ที่มีสมาธิ สม่ครใจในการที่จะเป็นครู ตาดีกาเพราะว่าอิหม่ามจะค่อย ๆ ฝึก ค่อย ๆ บอกวิธีการสอนให้กับครูตาดีกาที่เข้ามาใหม่และบาง ตำบลทางโรงเรียนเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามได้จัดนักเรียนในชั้น 7 (มุตาวาสิตะห์) ไป ฝึกสอนในโรงเรียนตาดีกาในตำบล

อิหม่ามอย่างมีบทบาทในการเปิดสอนโรงเรียนเอกชนในระดับอนุบาลถึงประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนเอกชนดังกล่าวจะเปิดสอนในบริบทของศาสนาอิสลาม ด้ายการเสริมความรู้เกี่ยวกับ

¹² สัมภาษณ์ ณ.เดือนตุลาคม พ.ศ.2554 ถึง เดือนมีนาคม พ.ศ. 2555

ศาสนาอิสลามตั้งแต่ชั้นอนุบาลถึงระดับประถมศึกษาปีที่ 6 เพื่อที่จะเป็นทางเลือกให้กับชุมชนได้มีการศึกษาที่ตนเองต้องการ

3. การส่งเสริมกิจกรรมเรียนรู้ในเรื่องศาสนาและสามัญในชุมชน พบว่า อิหม่ามได้ส่งเสริมการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ อย่างเช่น ในกรณีการสอนกีรออาตี ได้มีนักเรียนที่อ่านอัล-กุรอานที่มีเสียงที่ดีพอถึงในช่วงเดือนที่ชาวบ้านได้จัดกิจกรรมเมาลิด อิหม่ามก็จะเอนักเรียนที่มีเสียงที่ดีนั้น มาฝึกอ่านเมาลิดเพื่อที่จะจัดกิจกรรมเมาลิดในชุมชนต่อไป และบางชุมชนก็จะส่งเสริมการเรียนรู้ด้านวิธีการให้ทุนการศึกษา สำหรับนักเรียนเรียนดีแม้ว่าจะเรียนสามัญหรือศาสนาก็ตาม อิหม่ามพิจารณาการให้ทุนการศึกษาจะดูว่ามีคุณธรรม จริยธรรมและผลการเรียนที่ดี และ อิหม่ามก็ได้จัดกิจกรรมเรียนรู้ในมัสยิดมีกิจกรรมหลาย ๆ อย่าง อย่างเช่น กิจกรรมอ่านกิตาบตะลิมของกลุ่มคณะที่จะอ่านประมาณ 30 นาที หลังละหมาดซุฮรี เป็นประจำทุกวัน และ กิจกรรมฮัลมี(ให้ความรู้) กิจกรรมสอนอัล-กุรอาน กิจกรรมสอนกิตาบ กิจกรรมตัฟเซาะห์อัล-กุรอาน(การอธิบายความหมายของอัล-กุรอาน) กิจกรรมบายานของกลุ่มคณะกิจกรรมสอบถามเกี่ยวกับศาสนาอิสลาม กิจกรรมหลายนี้จะจัดขึ้นในช่วงกลางคืน หลังละหมาดมัฆริบถึงวัคตูอิซา และได้ทำกิจกรรมค่ายคุณธรรมจริยธรรมภาคฤดูร้อนประจำปี สำหรับเด็กนักเรียนตาดีกาได้เข้าค่าย 3 วัน 3 คืนกิจกรรมตอนรับอิเราะห์¹³ หรือกีฟาตี จะมีรูปแบบการแข่งขันกีฬาชนิดต่าง ๆ และในภาคกลางวันจะมีกิจกรรมบนเวที อย่างเช่น อานซิด¹⁴ การอ่านอัล-กุรอาน การอาซาน¹⁵ การอ่านข่าวการอิกมะฮ¹⁶ ซาเยาะห์¹⁷ บางชุมชนได้จัดกิจกรรมออกคณะเป็นประจำเดือน ทุกเดือน เดือนละ 3 วันต่อเดือน และได้จัดกิจกรรมอบรมสำหรับผู้ที่จะเป็นผู้สอนกีรออาตี ได้จัดการอบรม 5 วัน ซึ่งวันสุดท้ายจะมีการทดสอบ ถ้าทดสอบผ่านก็จะได้วุฒิบัตร วุฒิบัตรดังกล่าวนี้สามารถจะสอนหรือเปิดสอนกีรออาตีได้ต่อไป

ในวันศุกร์ทุกสัปดาห์ก่อนที่จะละหมาดวันศุกร์ อิหม่ามก็จะบรรยายธรรมเกี่ยวกับศาสนา อย่างเช่น ศาสนบัญญัติ หลักการศรัทธา ศาสนประวัติ คำสอนจากหะดีษ จริยธรรมในการใช้ชีวิตประจำวันในอิสลาม และข้อคิดในประวัติศาสตร์ของอิสลาม อิหม่ามจะบรรยายธรรมประมาณ 5 – 10 นาที เพราะว่าในวันศุกร์ผู้ชายทุกคนในชุมชนต้องไปละหมาดวันศุกร์ที่มัสยิด ก็เป็นโอกาสที่

¹³อิเราะห์ คือ การอพยพของท่านนบีมุฮัมมัด คือลี้ลลอสอละลัยอิวะสลัลลัม จากนครมักกะฮไปยังเมืองยัรริบ (มะดีนะฮ) และการอพยพครั้งนี้เองที่ถูกกำหนดให้เป็นจุดเริ่มต้นของศักราชแห่งอิสลาม (บรรจง บินกาชัน, 2542 : 202)

¹⁴อานซิด หมายถึง การขับร้องบทเพลงที่เกี่ยวกับศาสนา การทำความดี สืบค้นจาก (ออนไลน์):<http://www.wikipedia.org> [31 ตุลาคม 2555]

¹⁵อาซาน คือ การประกาศให้รู้ว่า เข้าสู่เวลาของการละหมาดแล้วและเชิญชวนให้มาทำละหมาดร่วมกัน (การ์ิม อับดุลเลาะห์, ม.ป.ป. : 188)

¹⁶อิกมะฮ คือ การประกาศให้เริ่มพิธีการละหมาด (การ์ิม อับดุลเลาะห์, ม.ป.ป. : 192)

¹⁷ซาเยาะห์ หมายถึง บทสุนทรพจน์ที่เป็นภาษามลาญ

อิหม่ามได้บรรยายธรรมและทุกคนก็จะได้รับฟังเกี่ยวกับศาสนาเป็นประจำทุกสัปดาห์ เพื่อให้คนในชุมชนสามารถจะนำคำสอนของอิหม่ามในปฏิบัติในสังคมต่อไป และ อิหม่ามจะพูดถึงความสำคัญของการศึกษากับตัวเอง กับครอบครัวและกับลูกของตนเอง ซึ่งจะพูดในโอกาสการจัดกิจกรรมต่าง ๆ และจะมีผู้ปกครองหรือเยาวชนจะมาปรึกษาเกี่ยวกับการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นด้วย และ ในกรณีการจัดทำห้องสมุดอิหม่ามอย่างมีบทบาทน้อยมากซึ่งในชุมชนอย่างไม่มีที่อ่านหนังสือพิมพ์หรือห้องสมุด เพราะว่ามีปัญหาเกี่ยวกับ สถานที่ หนังสือที่เหมาะสมสำหรับชุมชนมุสลิม และไม่มีบุคคลที่จะช่วยดูแลเกี่ยวกับหนังสือพิมพ์ หรือหนังสือทั่วไป บางชุมชนจากมีหนังสือเกี่ยวกับศาสนาอิสลามที่มีสยิดแต่มีไม่มาก

4. การบริหารงานของอิหม่าม พบว่า ในการทำงานในคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด อิหม่ามจะเรียก ประชุม วางแผน พูดคุย มอบหมายงาน แบ่งหน้าที่รับผิดชอบในการบริหารงานในชุมชน และคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดบางคนจะเป็นผู้ช่วย อิหม่าม คอเต็บบิหลันและในบางชุมชนอิหม่ามจะแบ่ง โชนรับผิดชอบ ในเมื่อมีการประชุม กรรมการต้องพูดเกี่ยวกับโชนที่ตนรับผิดชอบว่ามีปัญหา หรือมีเรื่องอะไรบ้าง และ การเสนอนโยบาย เกี่ยวกับจะทำกิจกรรมต่าง ๆ หรือบริหารงานมัสยิด อิหม่ามจะเปิดโอกาสให้ชุมชนและคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดทุกคนสามารถจะนำเสนอในประเด็นต่าง ๆ ในเมื่อได้ข้อมูลที่ชุมชนและ คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดได้เสนอไว้พอถึงวาระในการประชุมอิหม่ามก็จะยกข้อเสนอของชุมชนและข้อเสนอของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด อิหม่าม คอเต็บบิหลันและคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดจะพิจารณาข้อเสนอดังกล่าว ว่า สมควรที่จะนำไปปฏิบัติหรือไม่และให้คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด พูดและแสดงความคิดเห็นในข้อเสนอดังกล่าว ให้คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ลงมติในข้อเสนอดังกล่าว ถ้าเสียงที่ลงมติในที่ประชุมเป็นเสียงส่วนใหญ่ ข้อเสนอดังกล่าวก็สามารถจะนำไปปฏิบัติในชุมชนต่อไป ซึ่งในการบริหารจัดการในคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดจะใช้หลักการปรึกษาหารือ(อาลีซุรอ) ในคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ในเมื่อได้ปรึกษาหารือเสร็จแล้ว อิหม่ามก็จะชี้แจงประชาสัมพันธ์ให้กับชุมชนได้รับรู้และประชาชนก็สามารถจะแสดงความคิดเห็น หรือข้อเสนอแนะ อิหม่ามก็จะรับฟังข้อเสนอของประชาชน เพื่อจะเป็นข้อสรุปในการทำงานหรือการบริหารงานของอิหม่ามต่อไป

ในเมื่อคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดหมดวาระลงก็จะมี การคัดเลือกคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดจากเลือกผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ ซึ่งมีได้หลายวิธีมีดังนี้ วิธีที่ 1 ชุมชนจะเป็นผู้เลือกคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดทั้งหมด 12 ท่าน วิธีที่ 2 อิหม่ามจะเรียกประชุมเฉพาะ คอเต็บบิหลันผู้ใหญ่บ้าน ผู้แทนองค์การบริหารส่วนตำบลประจำหมู่บ้าน และผู้ที่มีความรู้ในชุมชน เรียกว่า คณะกรรมการเฉพาะกิจนี้ จะเป็นผู้คัดเลือกคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด 12 ท่าน วิธีที่

3 ชุมชนจะเลือกคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดจำนวน 6 ท่าน และอิหม่ามจะเป็นผู้เลือกคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด โดยตรงจำนวน 6 ท่าน วิธีที่ 4 จะเลือกคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดโดยการแบ่งโซนออกเป็น 6 โซน โดยใช้บุคคลที่อยู่ในโซนนั้นเป็นผู้เลือกผู้ที่จะเป็นกรรมการอิสลามประจำมัสยิดจำนวน 2 ท่านในโซนของตนเอง และนำรายชื่อดังกล่าวให้กับอิหม่ามก็เสร็จวิธีการคัดเลือกผู้ที่จะเป็นคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด

ในการทำงานของอิหม่ามก็ได้มีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบอย่างชัดเจน จะมีฝ่ายต่าง ๆ ดังนี้ ฝ่ายวิชาการ ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ฝ่ายการเงิน ฝ่ายอะวะห์ฝ่ายอาคารสถานที่และฝ่ายเลขานุการ และในบางชุมชนการทำงานในคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดไม่ได้แบ่งหน้าที่และแบ่งฝ่าย ในการทำงานอย่างชัดเจน จะทำงานแบบร่วมกันทำงานและได้มีการประชุมประจำเดือนและจะประชุมในเมื่อมีประเด็นที่สำคัญและการจัดทำกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน จะประชุมเฉพาะคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดเท่านั้น และจะประชาสัมพันธ์ในการประชุมให้ชุมชนได้รับรู้ จะประชุมหลังละหมาดวันศุกร์และบางชุมชนจะประชุมหลังละหมาดมักริบ ซึ่งในการประชุมอิหม่ามก็เปิดโอกาสให้คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ได้แสดงความคิดเห็นในประเด็นต่าง ๆ อย่างเต็มที่ ในเมื่อได้ข้อสรุปในที่ประชุมแล้ว อิหม่ามก็จะชี้แจงประชาสัมพันธ์ให้กับชุมชนได้รับรู้ และจะเปิดโอกาสให้ชุมชนได้แสดงความคิดเห็น ความต้องการ และข้อเสนอแนะ อิหม่ามก็จะรับฟังและพิจารณา เพื่อจะเป็นแนวทางในการปรับปรุง แก้ไขในการทำงานให้ดีขึ้นและในการทำงานของอิหม่ามจะให้ความร่วมมือกับผู้ใหญ่บ้าน และ องค์การบริหารส่วนตำบล ถ้าอิหม่ามมีเรื่องที่เกี่ยวข้องกับผู้ใหญ่บ้าน หรือ องค์การบริหารส่วนตำบล อิหม่ามก็จะไปปรึกษาหารือกับผู้ใหญ่บ้าน และ องค์การบริหารส่วนตำบล ในทางเดียวกันถ้าผู้ใหญ่บ้านหรือ องค์การบริหารส่วนตำบล มีเรื่องการทำงานที่เกี่ยวข้องกับ อิหม่าม ทางผู้ใหญ่บ้านและ องค์การบริหารส่วนตำบล ก็จะมาปรึกษาหารือเช่นกัน และบางชุมชนอิหม่ามกับผู้ใหญ่บ้านจะเป็นผู้ตัดสินปัญหาหรือเป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชนร่วมกัน และ อิหม่ามจะประสานงานกับองค์กรต่าง ๆ อย่างเช่น หน่วยงาน สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนอำเภอ องค์การบริหารส่วนตำบลผู้ใหญ่บ้าน ในกรณีหน่วยงาน สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนอำเภอ อิหม่ามก็จะประสานงานเกี่ยวกับบริหารงานในโรงเรียนตาดีกา ในกรณีหน่วยงานองค์การบริหารส่วนตำบล จะประสานงานเกี่ยวกับค่าอาหารกลางวันและอุปกรณ์เกี่ยวกับงานศพ และในกรณีผู้ใหญ่ว่าจะประสานงานเกี่ยวกับการปรึกษาเกี่ยวกับในประเด็นต่าง ๆ อย่างเช่น ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน การตัดสินหรือไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน

อิหม่ามได้ทำการสำรวจความต้องการของประชาชน อิหม่ามจะใช้วิธีการ พูดคุยกับชาวบ้านในสถานที่ต่าง ๆ อย่างเช่น ที่มัสยิด ที่ร้านน้ำชา เป็นต้น อิหม่ามก็จะวิเคราะห์และจะจับประเด็นถึงความต้องการของชุมชนหรือจะสอบถามกับคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดถึงความ

ต้องการของชุมชน เพื่อที่จะพัฒนามัสยิดหรือจะทำกิจกรรมที่ตรงกับความต้องการของชุมชนและในเมื่อการทำงาน การทำกิจกรรมเสร็จแล้วก็ได้มีการประเมินผลและติดตามผลในสิ่งที่ได้ทำงาน ทำกิจกรรมต่าง ๆ นั้น จะใช้วิธีการ พูดคุย สอบถาม ว่ากิจกรรมที่ได้ทำมานั้น เป็นอย่างไรบ้าง ต้องปรับปรุง แก้ไขตรงไหนบ้าง และอิหม่ามจะคอยฟังเสียงของชุมชนว่ามีความพอใจหรือไม่ และ บางชุมชนก็จะถามคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในสิ่งที่ได้ทำกิจกรรมไว้นั้น คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด มีความคิดเห็น และข้อเสนอแนะต่อกิจกรรมที่ได้ทำไว้ดีหรือไม่ เพื่อที่จะปรับปรุงในการจัดกิจกรรมหรือการทำงานให้ดีขึ้น

5. ปัญหาและแนวทางในการแก้ไข

ปัญหาในด้านศาสนา พบว่าบุคคลในชุมชน ไม่ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการไปละหมาด ฉุมอะที่มัสยิด มีชาวบ้านและเยาวชนไม่ปฏิบัติและไม่เคร่งครัดในหลักการของศาสนา อย่างเช่น การแต่งกายของมุสลิม มุสลิมะห์ การใช้โทรศัพท์มือถือที่ไม่เหมาะสมและใช้ในทางที่ผิด การติดยาเสพติด และไม่เข้าใจไม่สามารถจะปฏิบัติในสิ่งที่ได้เรียนรู้เกี่ยวกับศาสนา มีปฏิบัติในเรื่องที่เรียนรู้เกี่ยวกับศาสนา อย่างไม่ถูกต้อง

ในด้านการศึกษา พบว่า ผู้ปกครองและเด็กไม่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการศึกษา แม้ว่าการศึกษาในด้านศาสนาหรือการศึกษาในด้านสายสามัญและอย่างมีปัญหเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของชุมชน อย่างเช่น เยาวชนไม่เรียนหนังสือ ไม่ไปโรงเรียน การแต่งกาย การติดยาเสพติด การไม่ละหมาด และการไม่ถือศีลอด ทำให้เด็กบางคนตามสิ่งแวดล้อมที่ไม่ดีดังกล่าวจึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้นักเรียน เรียนไม่จบมัธยมศึกษาปีที่ 3 หรือได้ออกกลางคัน และทางโรงเรียนตาดีกามีงบประมาณไม่เพียงพอ เกี่ยวกับรายจ่าย ค่าตอบแทนสำหรับครูตาดีกา และค่าอุปกรณ์การเรียนการสอนและสื่อการสอน

ในด้านการบริหารงาน พบว่า ในการบริหารของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดไม่มีงบประมาณในการบริหารงาน ไม่มีค่าตอบแทนสำหรับคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด และไม่มียกงบประมาณในการจะทำกิจกรรมต่าง ๆ จึงทำให้การที่จะมอบหมายงานให้คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดทำได้ยาก เพราะ ทางอิหม่าม คอเต็บบิหลั่นได้รับค่าตอบแทน และอย่างมีคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดบางคนไม่เข้าใจในหน้าที่ของตนเอง ไม่ทำงานตามที่ได้รับมอบหมาย และไม่เข้าประชุมเป็นประจำ

แนวทางในการแก้ไขในด้านศาสนา พบว่าทาง อิหม่าม คอเต็บบิหลั่นและคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดทุกคนต้องละหมาดที่มัสยิดทุกวัน และประชาสัมพันธ์ถึงผลบุญผู้ที่มาละหมาดที่มัสยิดและสร้างสภาพแวดล้อมในบริเวณของมัสยิดให้มีบรรยากาศที่สวยงามน่าอยู่และให้อิหม่ามจัดทำกฎระเบียบเกี่ยวกับการแต่งกายที่ถูกหลักของศาสนาและให้ทางคณะกรรมการ

อิสลามประจำจังหวัดมาอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการแต่งกาย การใช้โทรศัพท์ ให้ถูกต้องในฐานะที่เราเป็นมุสลิมส่วนในกรณีการแก้ปัญหาเสพติด ต้องได้รับความร่วมมือทุกภาคส่วน ในชุมชน อย่างเช่น ครอบครัว ผู้ปกครอง อิหม่าม ผู้ใหญ่บ้าน องค์การบริหารส่วนตำบล และชุมชน ต้องให้ความร่วมมือแก้ไขอย่างจริงจังและอิหม่ามต้องให้คำแนะนำที่เกี่ยวกับการปฏิบัติในประเด็นที่ชุมชนไม่เข้าใจในสิ่งที่ได้รับฟังมา อิหม่ามจะแนะนำให้มีความเข้าใจในความรู้ที่ถูกต้อง

ในด้านการศึกษา พบว่าให้ทางหน่วยงานสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน อำเภอมารวบรวมจำนวนของนักเรียนและจำนวนของครูที่สอนในโรงเรียนตาดีกาว่ามีจำนวนที่สอนจริง ๆ มีกี่คน และให้คำตอบแทนตามจำนวนที่ได้สอนจริงและให้มีค่าอุปกรณ์เกี่ยวกับการสอนอย่างเพียงพอและอยากให้ทางหน่วยงานสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน อำเภอมารวบรวมการใช้จ่ายเงินของโรงเรียนตาดีกาด้วยและ สร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ในชุมชน อย่างเช่น การอบรม กีฬาสี การจัดค่าย การไปเที่ยวทัศนศึกษา เป็นต้นและ ครู ผู้ปกครองต้องศึกษาหาสาเหตุของลูกของตนเองที่เรียนไม่จบมัธยมศึกษาปีที่ 3 หรือได้ออกกลางคันมาจากสาเหตุอะไร ในเมื่อรู้สาเหตุแล้ว ครูและผู้ปกครองต้องแก้ไขสาเหตุดังกล่าวต่อไป และให้ผู้ที่มิอำนาจในชุมชนต้องสร้างกฎระเบียบให้เยาวชนที่มีอายุไม่เกิน 20 ปี ทุกคนในชุมชนและผู้ปกครองต้องเข้าค่ายอบรมเกี่ยวกับความสำคัญของการศึกษาต้องเข้าค่ายทุกปี

ในด้านการบริหารงาน พบว่าอยากให้ทางคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดมาตรวจสอบและประเมินการทำงานของ อิหม่ามและคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ว่ามีการทำงานเป็นอย่างไรบ้าง เพื่อให้อิหม่ามและคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดได้รู้หน้าที่ของตนเองว่าต้องทำอะไรบ้าง และให้มีกฎระเบียบในการทำงานของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดด้วย เพื่อจะเป็นแนวทางในการทำงานของอิหม่ามต่อไป และสำหรับคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดบางคนที่ไม่ทำหน้าที่ของตนหรือไม่ทำงาน ให้ทางคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดมีอำนาจให้ออก และจัดหาคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดคนใหม่ และ ให้ทางคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด หรือผู้ที่มีอำนาจจัดงบประมาณให้กับคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดได้มีเงินในการบริหารจัดการและ สามารถจะจัดกิจกรรมต่างๆ ให้กับชุมชนต่อไป และ อยากให้ทางคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดและผู้ที่มีอำนาจ ให้เห็นถึงความสำคัญกับผู้ที่เป็นคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด 12 ท่าน ให้มีคำตอบแทน เพื่อจะเป็นขวัญกำลังใจในการทำงานของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดต่อไป